

Strijp S, gebouw SFJ

Videolab

bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve
Acaciastraat 12 bis A, 3551 BG Utrecht
tel: 06 - 11360167
jvanderhoeve@telfort.nl

Strijp S, gebouw SFJ

Videolab

Opdrachtgever: Park Strijp Beheer BV
Uitvoering: bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve
Onderzoeker(s): J.A. van der Hoeve.
Onderzoekperiode: mei 2022

1. Inhoud

1	1. Inhoud
3	2. Voorwoord
5	3. Bouw- en gebruiksgeschiedenis
5	3.1. Ontwikkeling van Strijp S
9	3.2. Reorganisatie in Hoofdindustriegroepen (HIG's Audio en Video)
10	3.3. Reorganisatie van Strijp S
11	3.4. Bouw van gebouw SFJ (1979-'82)
16	3.5. Herbestemming vanaf circa 2009
21	4. Beschrijving op hoofdlijnen
21	4.1. Situering
21	4.2. Exterieur
31	4.3. Constructie
34	4.4. Indeling en afwerking
42	4.5. Trappenhuizen
45	4.6. Dakopbouwen
49	5. Conclusie
49	5.1. Samenvatting bouwgeschiedenis
49	5.2. Betekenis van gebouw SFJ als onderdeel van Strijp S
53	5.3. Samenvatting van de voornaamste cultuurhistorische waarden
55	6. Gebruikte literatuur en bronnen

2. Voorwoord

Vanaf circa 2000 worden plannen gemaakt voor herinrichting van het voormalige Philips-fabrieksterrein Strijp S. Op basis daarvan zijn de afgelopen twintig jaar nieuwe gebouwen tot stand gekomen en diverse oude gebouwen herbestemd voor nieuwe functies. Enkele andere gebouwen hebben een tijdelijk functie gekregen in afwachting van de geplande sloop. Dat geldt onder meer voor gebouwen op het zuidoostelijke deel van het terrein, het terrein van de voormalige Hoofdindustriegroep Audio en Video. Bij het opmaken van het bestemmingsplan voor dit deel van het terrein – fase 4 – wordt desondanks overwogen om enkele gebouwen in dit gebied alsnog te handhaven. Daarom heeft *Park Strijp Beheer BV* opdracht gegeven aan het *bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve* om een cultuurhistorisch onderzoek op hoofdlijnen te verrichten van de gebouwen SFF (het voormalige hoofdkantoor, nu beter bekend als het ‘Bosch-gebouw’), SFH (TV-fabriek/ Microlab), SFJ (Videolab) en SX/SWA (voormalig glasgebouw).

In samenspraak met Park Strijp Beheer BV zijn de kaders van het onderzoek bepaald, vooral met betrekking tot de diepgang en de rapportage. Een waardestelling met waardestellingsrepresentatietekeningen hoort uitdrukkelijk niet tot de opdracht, de geconstateerde waarden moeten puntsgewijs worden aangeduid. In het kader van het nieuwe bestemmingsplan zijn met name de cultuurhistorische waarden van deze gebouwen als onderdeel van het fabrieksterrein Strijp S van belang. Dat wil zeggen dat in deze fase van onderzoek de focus op het exterieur ligt. Het interieur van de gebouwen is alleen bezocht om de opzet van de gebouwen beter te kunnen duiden.

Vooruitlopend op dit rapport is eerst een korte notitie geschreven en voorgelegd, waarin het gebouw op hoofdlijnen is gekarakteriseerd. Deze notitie is gedateerd op 6 maart 2021. Na akkoord hierop zijn de gebouwen bezocht en het archiefonderzoek aangevuld. Vervolgens is de notitie verder uitgewerkt tot een rapport. Op basis van dit onderzoek zijn ook enkele voorlopige conclusies uit de notitie bijgesteld.

Het locatie-onderzoek van gebouw SFJ is door R. Stenvert en ondergetekende uitgevoerd op 5 mei 2022, onder begeleiding van de heer R. Gloudemans van Yask Facility Management. Bezocht zijn de gedeelten van de begane grond, eerste t/m zevende verdieping en de dakopbouwen, inclusief enkele kantoren en kantoortuinen. Daarmee is een representatief, maar niet uitputtend beeld verkregen. Archiefonderzoek in de bouwdoSSIERS van de gemeente Eindhoven is door E. Wisse van Park Strijp Beheer BV verricht, deels in samenwerking met de auteur van dit rapport. De bouwdoSSIERS van de gemeente bleken daarbij opmerkelijke lacunes te vertonen, diverse aanvragen zijn onvindbaar of niet aanwezig. Van gebouw SFJ zijn zelfs geen detail- en constructietekeningen gevonden. Om een aantal lacunes in te vullen, heeft aanvullend onderzoek plaatsgevonden door B. Hüsken van Cultuurhistorisch Bureau Hüsken en Zoon. Daarmee konden enkele lacunes worden ingevuld.

Veel dank gaat uit naar de gebruikers van het videogebouw, die ons met enthousiasme hebben ontvangen, rondgeleid in hun gehuurde ruimten en aanvullende informatie hebben verstrekt.

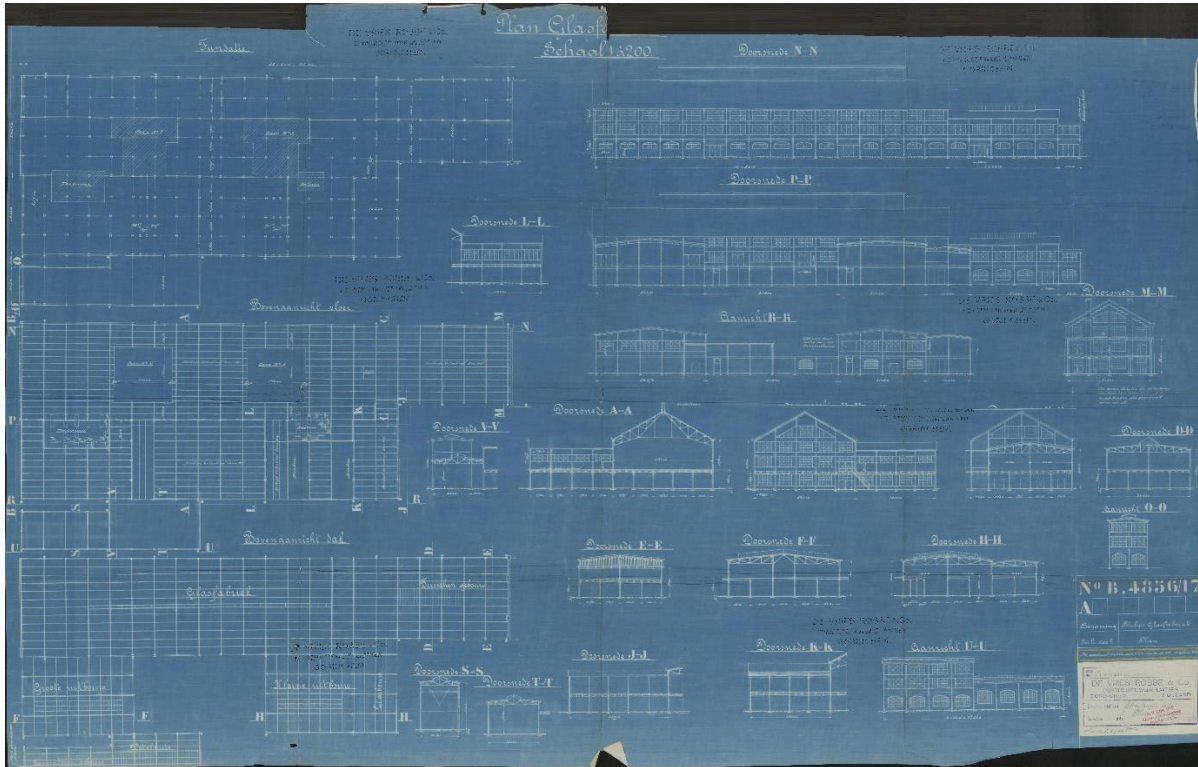
Utrecht, 8 juni/ 11 augustus 2022

J.A. van der Hoeve

3. Bouw- en gebruiksgeschiedenis

3.1. Ontwikkeling van Strijp S

Strijp S of Strijp I¹ is het Philip-fabrieksterrein vlak ten westen van Eindhoven, dat aanvankelijk bestemd was als ‘overloopgebied’ van het eerste fabrieksterrein van Philips bij het stadscentrum van Eindhoven (terrein E, Emmalaan).

Plattegronden en doorsneden van de tweede fabriekshal van de glasfabriek op Strijp S (RHCE: Gemeentebestuur Strijp, 1811-1920, 15424_1919). Het ontwerp is gemaakt door het staalconstructiebedrijf De Vries Robbé, een van de vaste leveranciers van Philips. Deze fabriekshal is gesloopt omstreeks 1979 ten behoeve van het videolab, gebouw SFJ.

De eerste gebouwen op Strijp S zijn tot stand gekomen in de periode 1915-1919. Aanleiding was de stagnatie in de aanvoer van glas tijdens de Eerste Wereldoorlog. Daarop besloot Philips in 1915 om zelf een (nieuwe) glasfabriek te stichten.² Binnen een half jaar kwam op Strijp S een witglasfabriek tot stand (1915). Het eerste gebouw was een grote, hoge industriehal (kadastraal geregistreerd in 1916). Aansluitend zijn in 1916-'17 enkele bijgebouwen toegevoegd. Het derde en grootste deel van de glasfabriek dateerde uit 1917-'18, eveneens voorzien van een grote fabriekshal. Voor dit deel van de fabriek verkreeg de NV Philips' gloeilampenfabrieken vergunning op 17 november 1917. De ontwerper van deze gebouwen was De Vries Robbé & Co constructiewerkplaatsen uit Gorinchem, producent en leverancier van staalconstructies. Uit de omschrijving op de vergunningaanvraag blijkt de functie van het gebouw: 'het blazen van glazen ballons voor de gloeilampen industrie'. In 1925 bevatte de glasfabriek 12 glasovens, waar 1500 arbeiders dagelijks de nodige glasballons bliezen en maar liefst 250.000 meter glazen buis en staaf trokken voor de productie van gloei- en radio-

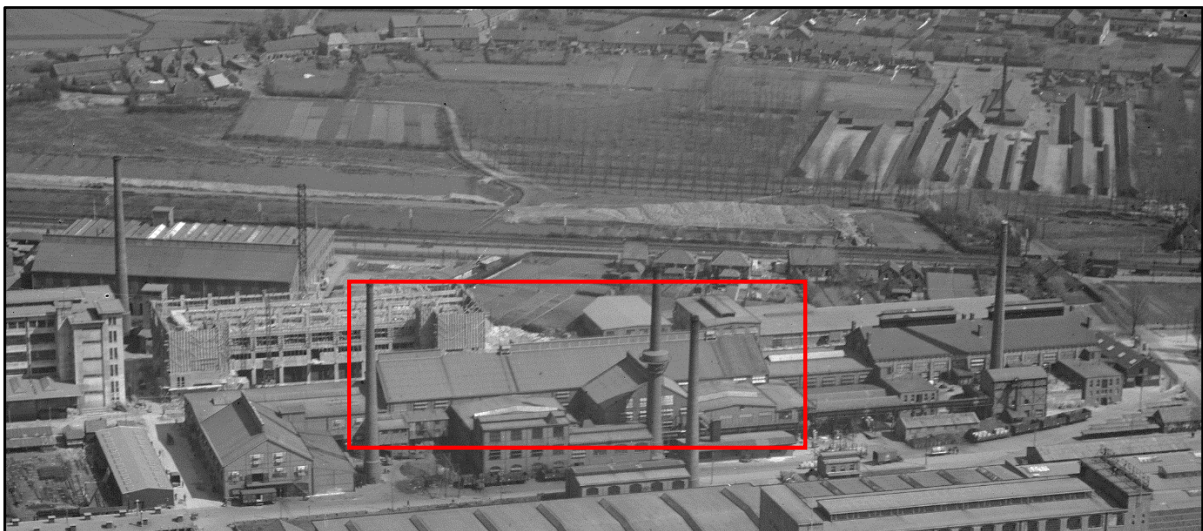
¹ Van der Hoeve & Kamphuis 2000, Van Onna 2002 & Van der Hoeve 2008

² Feith 1925, pag. 275 & Van der Hoeve 2022, pag. 5-29.

lampen.³ De verhitte van de ovens geschiedde met steenkoolgas, waartoe dagelijks 50 ton steenkool werd verstoekt. Verder werd er nog argon geproduceerd voor gasvulling van diverse soorten lampen.

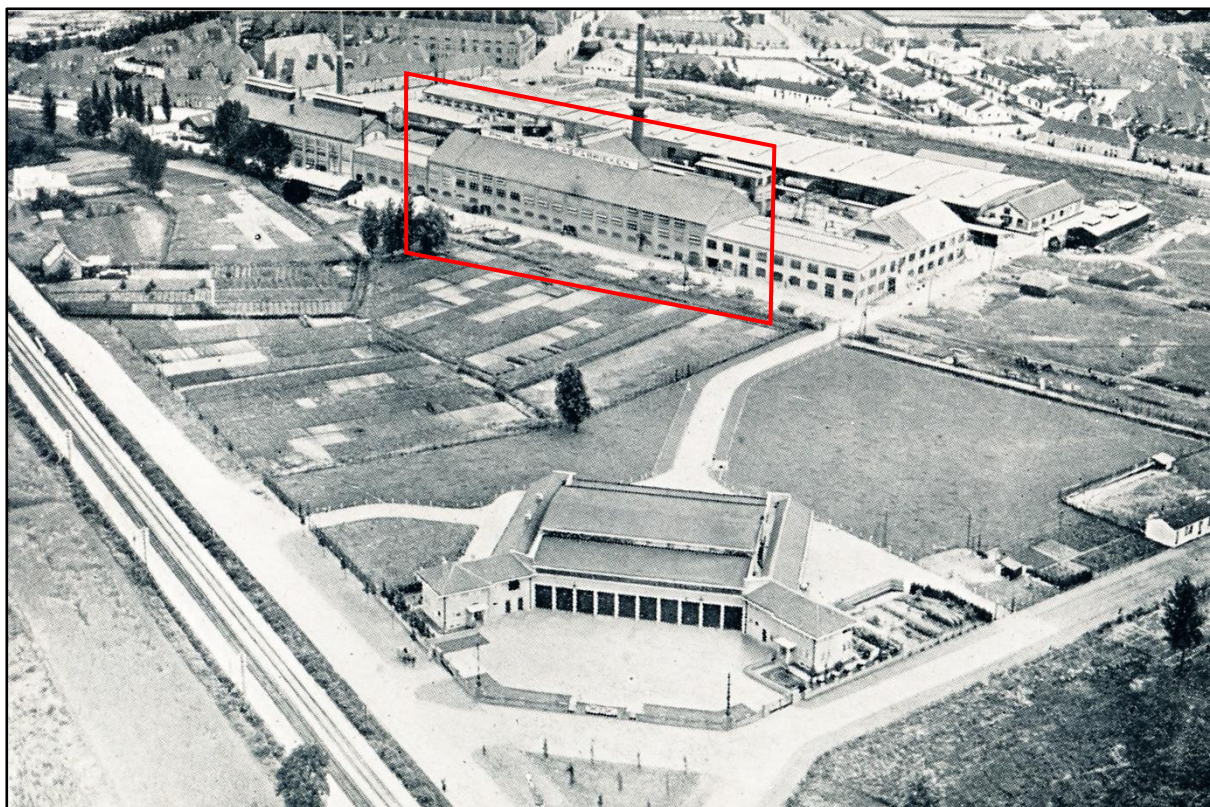

Luchtfoto van Striip S op 25 april 1928, foto E.J.S.G. Boissevain van de Fototechnische Dienst Luchtvaartafdeeling (NIHM beeldbank, nr. 2011-0120).

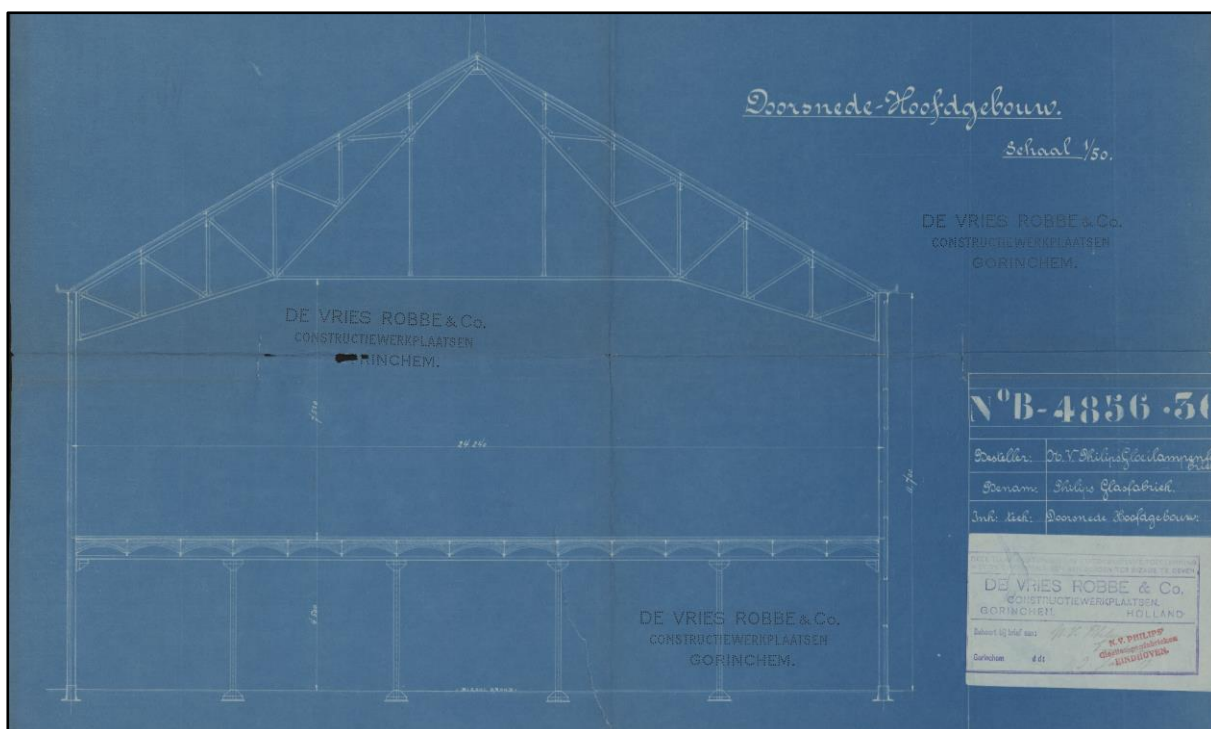

Detail van de voorgaande afbeelding. Het kader markeert de positie van het huidige gebouw SFJ, het Videolab. In 1928 stond daar de tweede fabriekshal van het glasgebouw (1917-'18).

³ Feith 1925, pag. 275.

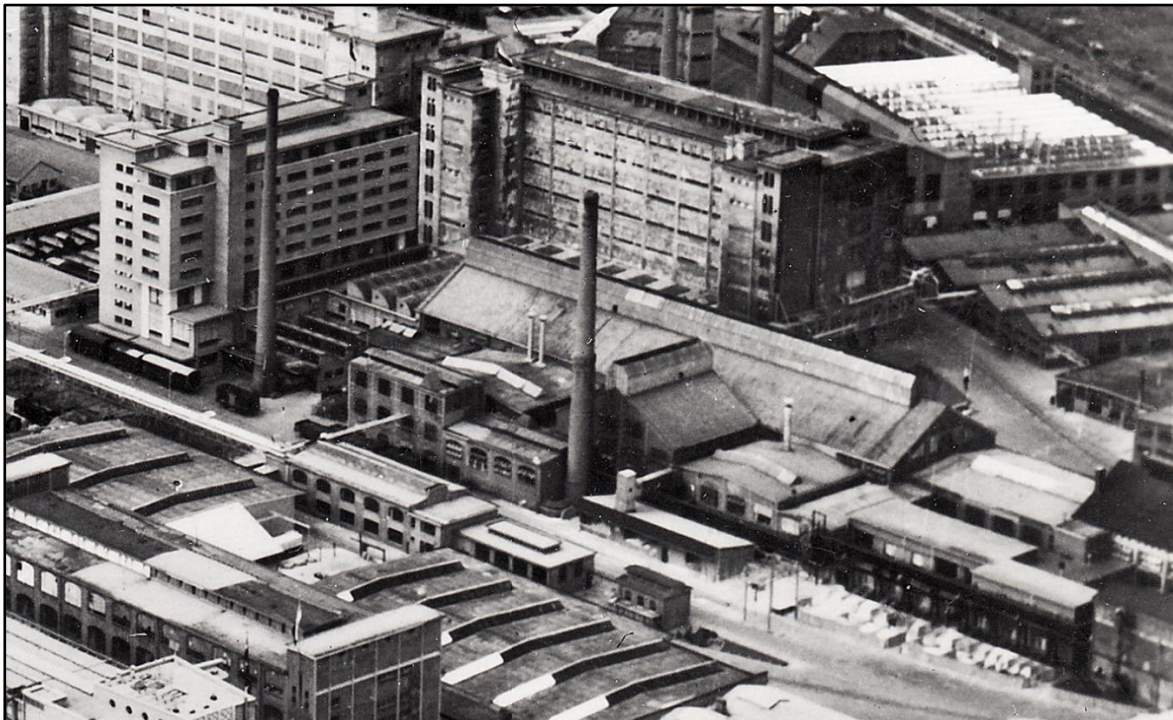
Luchtfoto van Striip S omstreeks 1924 (uit: Feith 1925, pag. 274). Op de voorgrond staat het garagegebouw uit 1920, op achtergrond staat de glasfabriek. Terzijde van de glasfabriek staan enkele gebouwen met ondersteunende functies. Het Nat-lab valt net buiten beeld. Het verdere terrein heeft nog een landelijk karakter. Dat zou veranderen met de bouw van de radiofabriek. Het kader markeert de positie van het huidige gebouw SFJ, het Videolab.

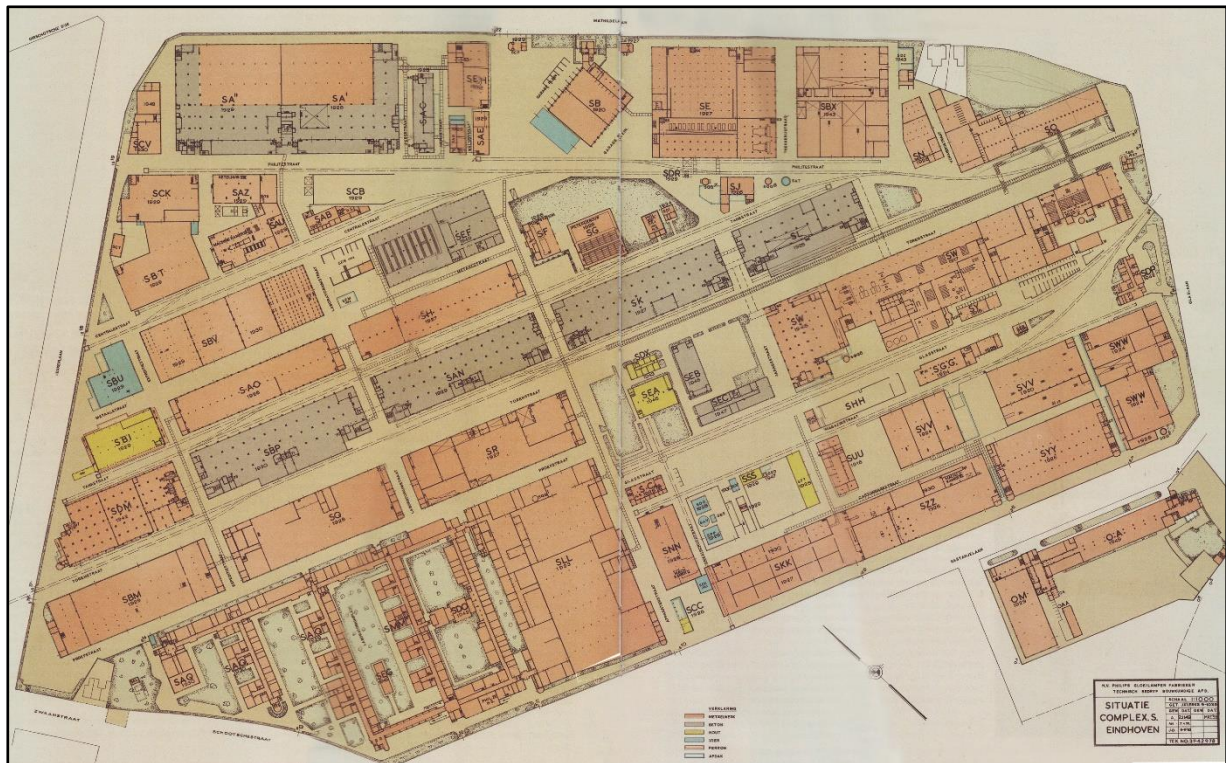
Dwarsdoorsnede van de tweede fabriekshal van de Glasfabriek, tekening De Vries Robbé uit 1917 (RHCE: Gemeentebestuur Striip, 1811-1920, 15424_1919).

Geheel onafhankelijk van de glasfabriek volgde in 1920 de bouw van een garage op Strijp S, gelegen tegen de spoorlijn (gebouw SB). De zuidwesthoek van het terrein Strijp S huisvestte vanaf het begin van de jaren twintig het natlab – het natuurkundig laboratorium van Philips – en een proeffabriek. Dit complex is meermalen uitgebreid (1922-‘42). De rest van het terrein werd vanaf het midden van de jaren twintig in gebruik genomen voor een nieuwe radiofabriek, waarvan de betonnen productiegebouwen SK (1927), SAN (1929) en SBP (1930) nog bestaan. Deze gebouwen zijn onderdeel van de ‘Hoge Rug’, de kerngebouwen van deze radiofabriek. In 1942 vond een uitbreiding plaats met het veemgebouw (gebouw SDM). Tot de ‘Hoge Rug’ behoorde ook het gebouw SL (1928), dat is gesloopt in 1989-‘90. Ter weerszijden bevonden zich gebouwen met ondersteunende functies. De meest prominente daarvan was het Philite- of Klokgebouw (gebouw SA, 1928 en 1929). In dit betonnen gebouw werd een kunststof gefabriceerd dat onder meer diende als behuizing van de radio’s, genaamd Philite (een variant van bakeliet). De radiofabriek van Philips was één van de grootste ter wereld.

Strijp S was kort voor de Tweede Wereldoorlog vrijwel geheel volgebouwd. Eindhoven is in de Tweede Wereldoorlog meerdere malen getroffen door bombardementen. De meest heftige aanval was het RAF-bombardement van 6 december 1942. Daarbij werd ook het Philips-complex op Strijp S stevig getroffen, waaronder de westelijke kop van het glasgebouw. Na de oorlog kwam hier een hoogbouw tot stand, gebouw SWA (1948). Elders in het glasgebouw zijn nog beschadigingen van dit bombardement herkenbaar (gebouw SWB).

Uitsnede uit een luchtfoto van Strijp S, ansichtkaart uit circa 1948 (collectie auteur). Midden op deze foto is de tweede productiehal van de glasfabriek zichtbaar, gebouwd in 1917-'18. Links daarvan staat de hoogbouw SWA uit 1948.

Plattegrond van het fabrieksterrein Striip S in 1952 met aanduiding van de bouwtypologie en bouwjaar van de gebouwen (Van Onna 2002, pag. 142-143).

3.2. Reorganisatie in Hoofdindustriegroepen (HIG's Audio en Video)

Na de Tweede Wereldoorlog was het fabriekskoncern van Philips opgedeeld in Hoofd-Industrie-Groepen (HIG's), die elk het beheer hadden over de ontwikkeling, productie en marketing van een specifieke produktgroep.⁴ Volgens een overzicht uit 1947 was er in Eindhoven sprake van acht HIG's, genaamd Aanverwante Bedrijven, Apparaten, Electro Acoustiek (ELA), Electronenbuizen, Licht, Producten voor Industriële Toepassing (P.I.T.), Röntgen en andere medische apparaten en uitwendige verbrandingsmotoren. De HIG Apparaten behartigde de productie van radio-toestellen, luidsprekers, condensatoren, weerstanden en transformatoren, rijwielverlichting, handdynamo's, scheerapparaten, Infraphil-apparaten (warmte-lampen). Op Striip S was deze HIG gehuisvest in de een aantal gebouwen van de 'Hoge Rug' (gebouwen SBP, SAN, SK en SL) en een reeks gebouwen aan weerszijden daarvan (gebouwen SQ, SR, SAO en SH).

De enorme industriële expansie van Philips in de jaren vijftig leidde tot verdergaande opdeling van de hoofdindustriegroepen. Zo werd de meer gespecialiseerde HIG RGT (Radio, Grammofoon en Televisie) in 1958 afgescheiden uit de HIG Apparaten. Hieruit volgde in 1973 de afsplitsing van de HIG's Audio en Video. Deze waren speciaal gericht op de audio- en videoapparatuur voor de consumentenmarkt.

⁴ SOBE 1977 & <https://nl.wikipedia.org/wiki/Hoofdindustriegroep>

Luchtfoto van het zuidoostelijke deel van Strijp S in 1979, kort na de voltooiing van de gebouwen SFJ en SFH (foto: Wikipedia, Hans Aarts).⁵ De pijl duidt gebouw SFJ aan. Pal ernaast ligt gebouw SFH, de TV-montagefabriek (Microlab).

Ten noorden van het Videolab staat gebouw SL, onderdeel van de Hoge Rug.

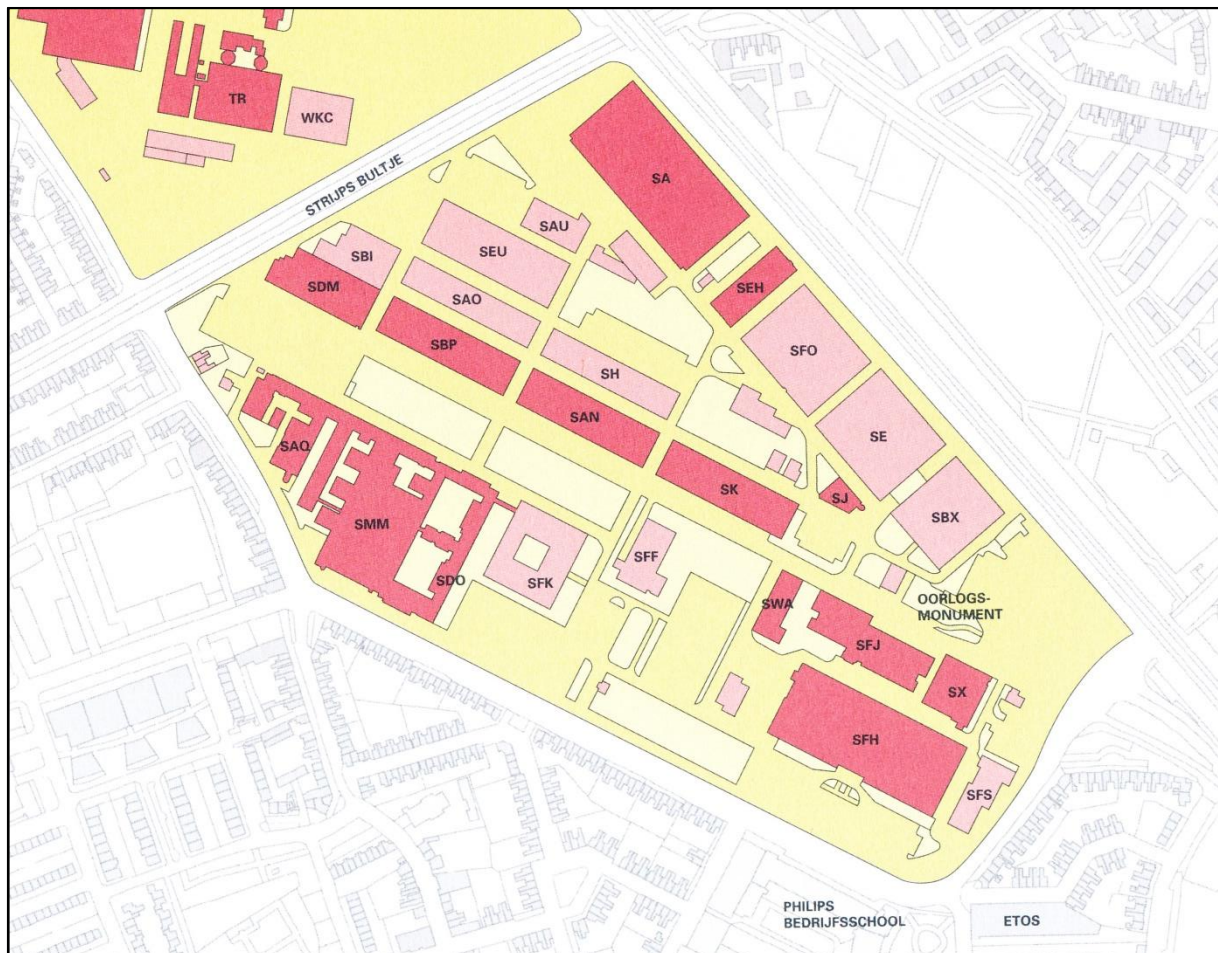
3.3. Reorganisatie Strijp S

De aanpassingen en modernisering in de jaren veertig en zestig konden niet verhinderen dat de gebouwen op Strijp S gaandeweg steeds minder voldeden aan de eisen van de productie. Daarnaast werden ook steeds meer nieuwe producten gemaakt, die elk een eigen productieproces vroegen. Daarom bouwde Philips – vooral buiten Eindhoven – nieuwe fabrieken en grootschalige fabriekscomplexen. Eindhoven werd steeds meer het kennis- en ontwikkelcentrum van Philips. Dat leidde in 1971 tot een saneringsplan voor Strijp S ten behoeve van de Hoofdindustriegroep RGT, later de HIG's Audio en Video. Binnen Eindhoven waren deze HIG's voornamelijk gevestigd op Strijp S. De eerste stap was de bouw van een nieuw hoofdkantoor (gebouw SFF), waarvoor enkele oude gebouwen moesten wijken. Dit nieuwe hoofdkantoor was bestemd voor de technische en commerciële directie, de commerciële- en technische kantoorafdelingen. Na voltooiing van gebouw SFF, konden enkele oude productiegebouwen op Strijp S verbouwd, heringericht of gesloopt worden. Deze gebouwen waren oorspronkelijk opgezet voor de productie van radio's, maar geleidelijk aan steeds meer ingenomen door kantoren en ontwikkelafdelingen. Bij oplevering van het nieuwe kantoorgebouw (gebouw SFF) gaf ir. A.I.J. de Broekert aan:⁶ *'Dit nieuwe gebouw is een aanzet tot de vernieuwing van het hele complex. Het is de bedoeling dat in een reeks van jaren het hele complex wordt gerenoveerd, zodat het een prettige werkomgeving wordt voor alle medewerkers.'*

⁵ https://nl.wikipedia.org/wiki/Strijp-S#/media/Bestand:Strijp-s_1979.jpg

⁶ Philipskoerier 15 mei 1975, pag. 5

Eind jaren zeventig moesten de oude glasfabriek en aangrenzende gebouwen plaatsmaken voor grote nieuwe gebouwen voor de HIG's Audio en Video, de TV-montagefabriek (gebouw SFH, 1977) en het huidige Videolab⁷ (gebouw SFJ, 1979). Het Videolab staat ter plaatse van een grote fabriekshal van de glasfabriek, oorspronkelijk gebouwd in 1917-'18. Door bij deze sanering te kiezen voor hoogbouw konden ook de verkeers- en parkeerproblemen worden opgelost. Immers, steeds meer werknemers kwamen met eigen auto's. Het Videolab was de plaats waar belangrijke ontwikkelingen in de consumentenelektronica plaatsvonden, waaronder de DVD- en Blu-rayspeler.

Plattegrond van Strijp S in 2002 (Van Onna 2002, pag. 8).

3.4. Bouw van gebouw SFJ (1979-'82)

Het Videolab is in de periode 1978-'79 ontworpen door het Architecten- en Ingenieursbureau van Philips in samenwerking met het architecten- en ingenieursburo Bakker en Bakker BV uit Amsterdam. Dit architectenbureau en zijn voorgangers hebben een zeer breed en divers samengesteld oeuvre. Helaas is het archief van dit bureau in het stadsarchief Amsterdam nog niet geïnventariseerd.⁸ Zelfs een inleiding ontbreekt nog. Volgens de Kamer van Koophandel is het bureau in 2009 geliquideerd. Voor zover nu valt na te gaan heeft het bureau veel flatgebouwen gerealiseerd, vooral op gebied van de woningbouw. Veel van deze flats staan in

⁷ De naam Videolab dateert weliswaar eerst uit het begin van de 21ste eeuw, maar is dusdanig ingeburgerd dat ook hier is gekozen voor gebruik van deze benaming.

⁸ <https://archief.amsterdam/inventarissen/details/1571> (periode 1953-1989).

Noord- en Zuid-Holland.⁹ De voorganger van dit bureau, het Architecten- en Ingenieursbureau A. Bakker en ir. Henk Bakker was al tenminste het begin van de jaren zestig werkzaam voor Philips.¹⁰

Vergunning voor de bouw van gebouw SFJ is verleend op 1 augustus 1979.

Het grotendeels achtlaags gebouw heeft een gelede bouwmassa dankzij de bajonetvormige plattegrond en de gedeeltelijke verlaging aan de zijde van de Torenallee (Torenallee). Deze geleiding van het gebouw wordt krachtig ondersteund in de architectuur. In principe bestaan alle verdiepingen uit grote zalen of laboratoria aan de noordzijde, gangen en kantoren aan de zuidzijde. De bajonetvormige verschuiving in de plattegrond markeert niet alleen de positie van de hoofdtoegangen op de begane grond, maar bepaalt tevens de positie van de liften, centrale ruimten met ‘koffiehoekjes’ en het hoofdtrappenhuis. Op de beide kop-einden van het gebouw bevinden zich uitstekende noodtrappenhuizen, die door middel van balkons zijn verbonden met de eveneens uitstekende kopeinden van de zalen, waar oorspronkelijk kleinere ruimten waren afgescheiden.

De uitvoering van het werk was in handen van de aannemer BV Aannemersbedrijf v.h. Boele & Van Eesteren uit Den Haag, die eerder ook betrokken was bij de bouw van het naastgelegen gebouw SFH (Microlab).¹¹ Anders dan bij gebouw SFH ontbreken in het gemeentelijke bouwdoossier geveltekeningen, berekeningen en werktekeningen. Het is daarom op dit moment ook nog niet duidelijk welke betonfirma de gevelplaten heeft gemaakt, maar Basto Beton BV uit Oudenbosch komt het meest in aanmerking.¹² Deze firma was immers ook betrokken bij gebouw SFH.

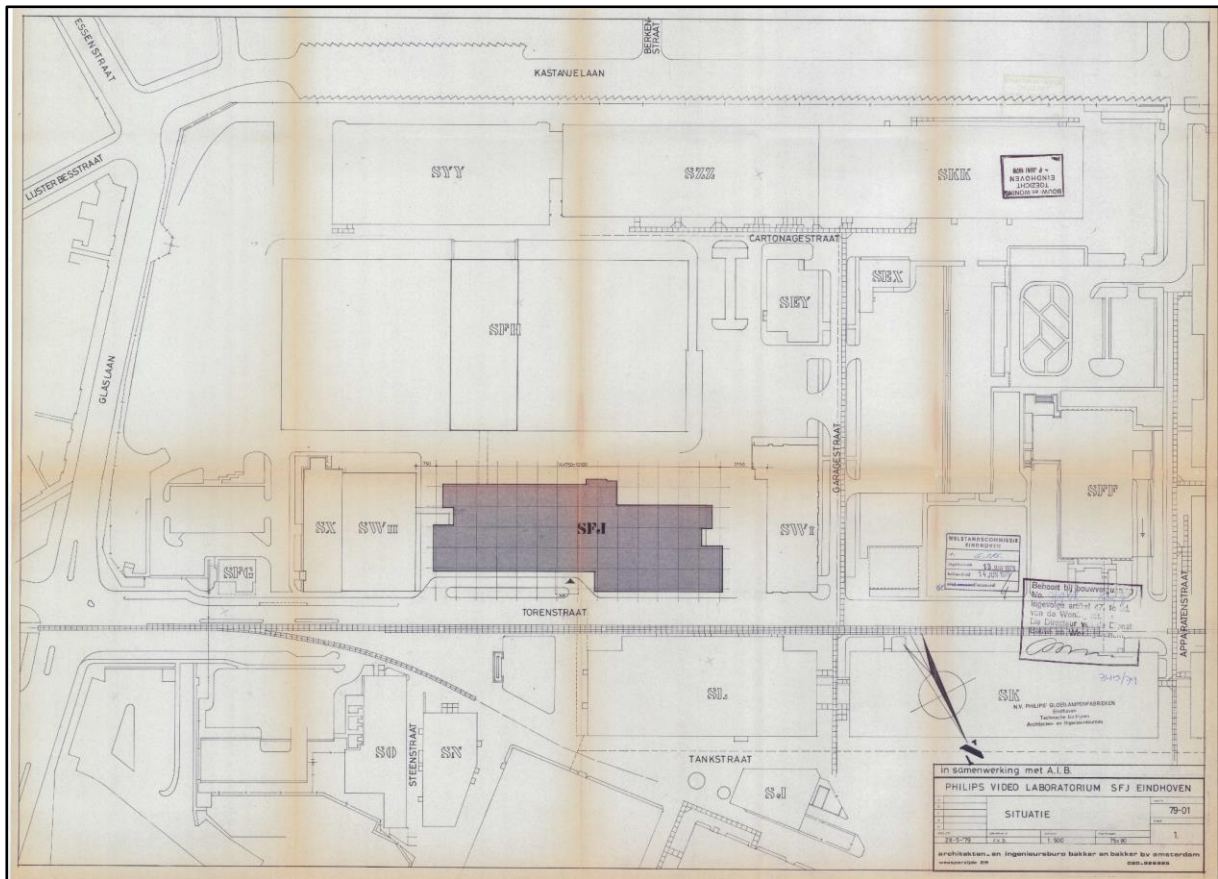
⁹ <https://www.emporis.com/companies/109069/architecten-en-ingenieursbureau-bakker-en-bakker-amsterdam-netherlands/2>.

¹⁰ NL-DdtRAD, Architectenbureau Bakker, 1332: Architecten- en Ingenieursbureau A. Bakker en ir. Henk Bakker en zijn rechtsvoorgangers (Regionaal Archief Dordrecht).

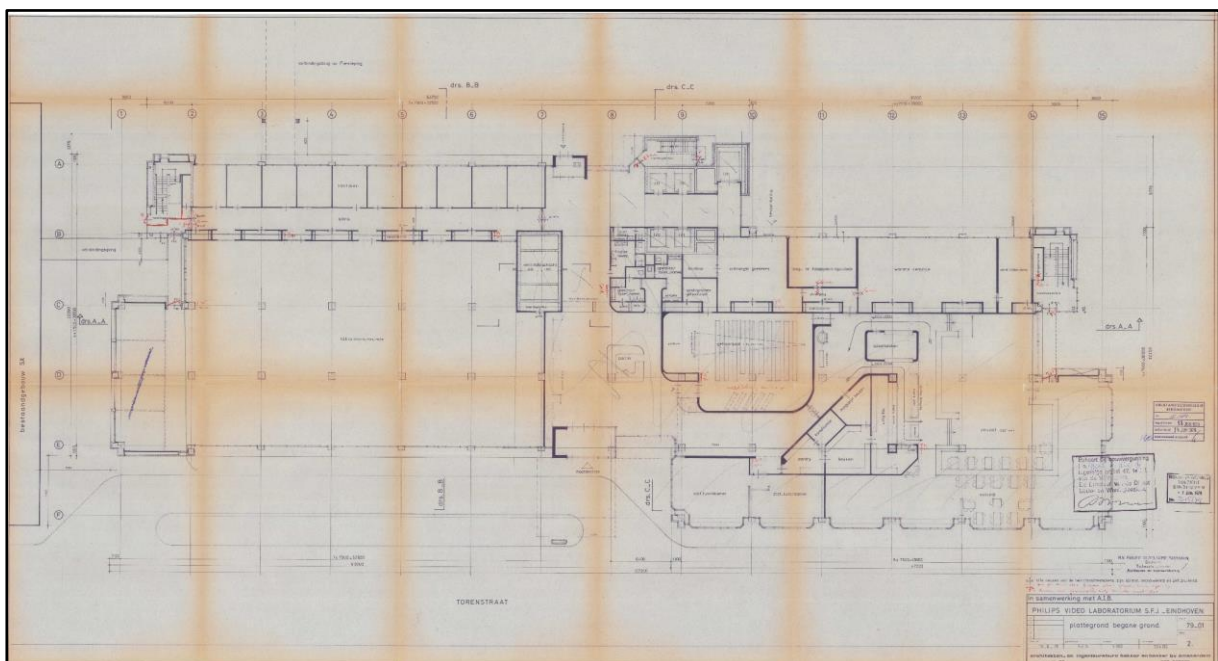
¹¹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Boele_%26_Van_Eesteren: De aannemersfirma Boele & Van Eesteren ontstond in 1906 door fusie van de aannemersbedrijven van Balten van Eesteren en Leendert Boele. Het bedrijf specialiseerde zich op utiliteitsbouw, zoals fabrieksgebouwen te Rotterdam en een elektriciteitscentrale te Leiden. Grote woningbouwprojecten kwamen tot stand te Schiedam, Den Haag en Rotterdam. Na terugtreden van Boele (1918) werd het bedrijf omgezet in een Naamloze Vennootschap (1922), de N.V. Aannemersbedrijf v/h Boele & Van Eesteren. Onder die naam bouwde het bedrijf onder meer Jaarbeursgebouwen te Utrecht (1926), elektriciteitscentrales te Rotterdam en Utrecht, de Binckhorsthaven te Den Haag en fabrieksgebouwen voor de Koninklijke Hoogovens. In 1970 fuseerde Boele & Van Eesteren met Van Hattum en Blankevoort en Van Splunder tot de Stevin Groep. Tegenwoordig is het bedrijf een werkmaatschappij van VolkersWessels.

¹² Jaarboek Heemkundige Kring Br. Christoffor 2000, pag. 75-76, Bredasche Courant 19-05-1950 (Delpher), Trouw 23-09-1971 (Delpher), Het Parool 07-04-1981 (delpher) & Algemeen Dagblad 15-04-1981. De betonfabriek Basto is kort na de Tweede Wereldoorlog door de heren Bastenmeijer en Ottevanger opgericht als de Fabriek voor Kunststeen-, Terrazzo- en Betonproducten ‘Basto NV’. Aanvankelijk produceerde het bedrijf kleine betonnen objecten, zoals grafzerken en bloembakken. Al spoedig volgden prefab betonnen onderdelen voor woning- en utiliteitsbouw.

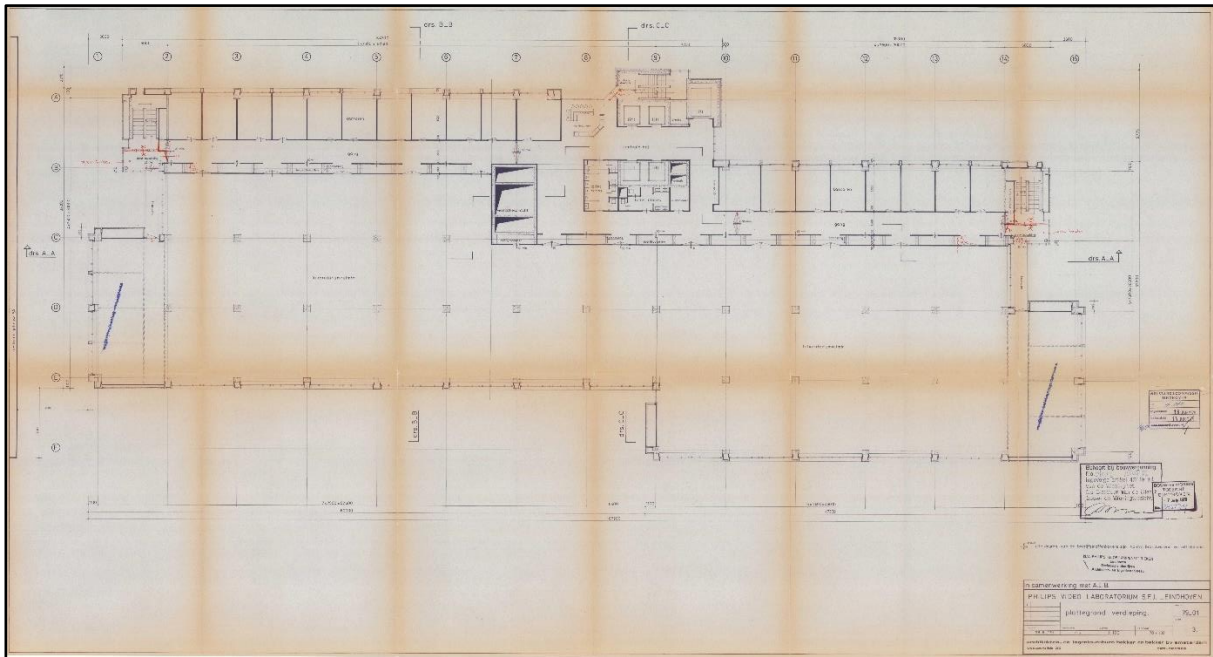
In 1970 verhuisde het bedrijf naar het industrieterrein op de Oudlandsdijk in Oudenbosch, waar veel grotere producten gemaakt werden. Eén van de grootste opdrachten was de leverantie van betonnen elementen bij de aanleg van de metro in Rotterdam. Het bedrijf werd in 1971 overgenomen door VanderVliet-Wernink uit Amsterdam, waarna de naam gewijzigd werd in VanderVliet-Wernink, fabriek van sierbeton en gevelelementen, voorheen genaamd BASTO BV. Na een faillissement in 1980 ging de voormalige Basto onder leiding van de oud-directeur C.G. Haasnoot in gewijzigde vorm verder met betonproductie.

Situatietekening van gebouw SFJ (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier:1979_0345_Besluit_bestektekening_blad_1_situatie_). Deze tekening hoort bij de vergunning van 1 augustus 1979.

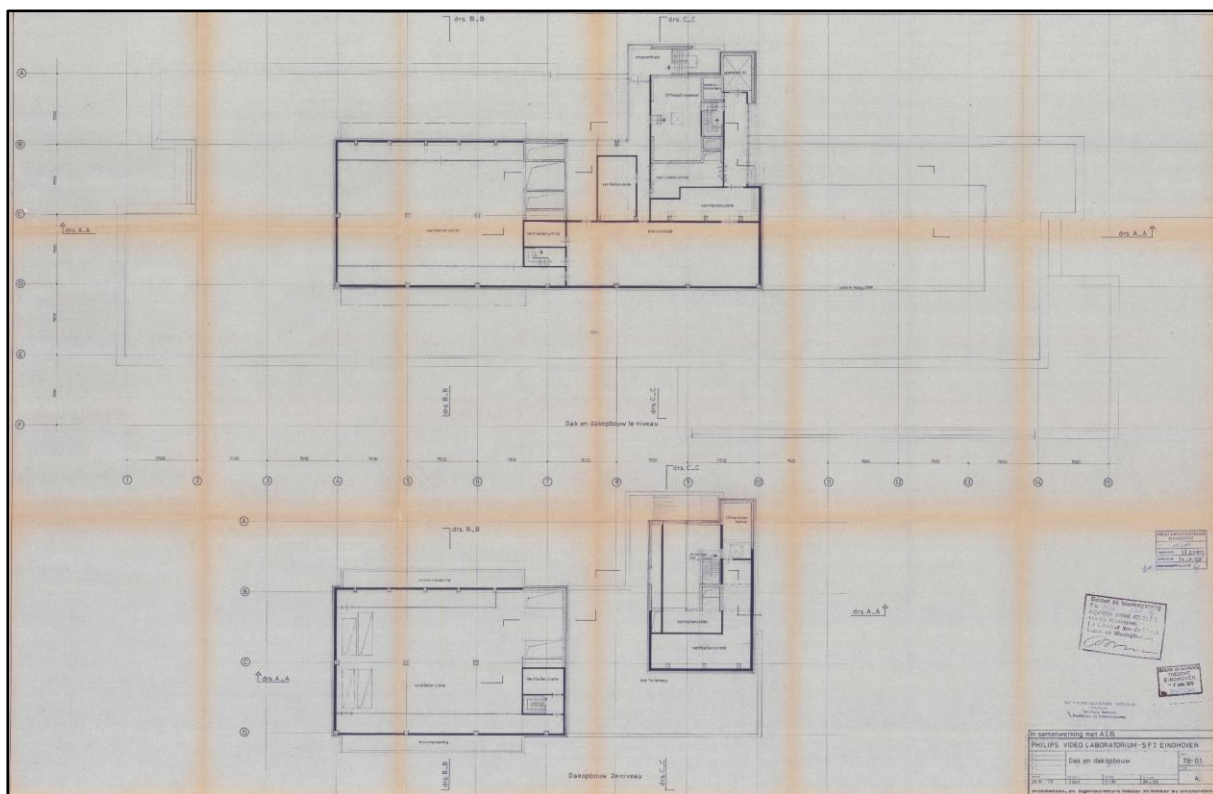

De begane grond van gebouw SFJ (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier:1979_0345_Besluit_bestektekening_blad_2_plattegrond_begane_grond). Deze tekening hoort bij de vergunning van 1 augustus 1979.

Standaardplattegrond van de eerste t/m vijfde verdieping van gebouw SFJ (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1979_0345_Besluit_bestektekening_blad_3_plattegrond_verdieping). Deze tekening hoort bij de vergunning van 1 augustus 1979. De zesde en zevende verdieping zijn iets kleiner, daar ontbreekt één travee aan de voorzijde (Torenallee).

Herkenbaar zijn de grote zalen of laboratoria aan de noordzijde (onder), de centraal geplaatste liften, hoofdtrappenhuis en toiletten en de bajonetvormige gang met kantoren aan de zuidzijde (boven). Op de kopeinden van de gangen bevinden zich noodtrappenhuisen. Op alle verdiepingen hebben de laboratoriumzalen aan de kopeinden kleinere ruimten.

Dakplattegronden van gebouw SFJ (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1979_0345_Besluit_bestektekening_blad_4_dak_en_opbouw). Deze tekening hoort bij de vergunning van 1 augustus 1979.

Overzicht van gebouw SFJ vanaf het parkeerterrein aan de noordzijde (na sloop van gebouw SL), foto april 2008.

Overzicht van gebouw SFJ, foto april 2008.

De voortgang van de bouwwerkzaamheden is nauwgezet gevolgd door inspecteurs van de gemeente Eindhoven, zo blijkt uit de aantekeningen in het bouwdoossier.¹³ Het grondwerk startte in september 1979, bestaande uit een afgraving van het bouwterrein tot 15+ NAP. De aanwezige leemlaag is verwijderd, waarna stampbeton is aangebracht. Het storten van de poeren en funderingen duurde tot het eind van het jaar. Daarna volgde het storten van de begane grond vloer (januari -maart 1980). De kolommen en vloeren van de 1ste tot 6de verdieping zijn tussen april en november gestort. Vanaf september werden de eerste prefab-gevelelementen op het

¹³ Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1979_0345_Toezicht_en_Handhaving_notities_bouwinspectie

betonskelet gemonteerd. Vanaf november volgden ook de (aluminium) kozijnen. De dakvloer dateert van februari 1981. Tot januari 1982 staan diverse controlemomenten aangegeven. De laatste revisietekeningen dateren van 4 januari 1983.

Volgens opgave van de gemeente bedroegen de bouwkosten f 13.000.000,--.¹⁴

3.5. Herbestemming vanaf circa 2009

Economische en maatschappelijke veranderingen in de late 20ste eeuw, gecombineerd met veroudering van de fabrieksgebouwen in de fabriekscomplexen in Eindhoven noopten Philips tot een grondige herstructurering. Besloten werd tot een vertrek uit Eindhoven vanaf de jaren '90. In 2002 verkocht Philips het fabrieksterrein Strijp S aan *Park Strijp Beheer B.V.*, een Publiek Private Samenwerking tussen de Gemeente Eindhoven en Volker-Wessels. Dit was de aanzet voor een herbestemming van het hele complex. Philips verliet het complex stapsgewijs. Nu worden alleen nog enkele ruimten in gebouw SFH gebruikt.

In dezelfde periode groeide de belangstelling voor de cultuurhistorische betekenis van oude industriecomplexen. Strijp S werd al spoedig onderkend als één van de belangrijkste industriecomplexen in Nederland uit het tweede kwart van de 20ste eeuw. Het complex als geheel en diverse betonnen fabrieksgebouwen uit de jaren twintig tot veertig zijn in 2004 aangewezen als rijksmonument.¹⁵ Het natlab kreeg de status als gemeentelijk monument. Tegelijkertijd werden plannen ontwikkeld voor tijdelijke invulling van bruikbare industriële gebouwen, herbestemming van de (monumentale) gebouwen en vooral veel nieuwbouw. Een aantal moeilijk her te bestemmen en minder aansprekende gebouwen is sinds 2002 gesloopt.

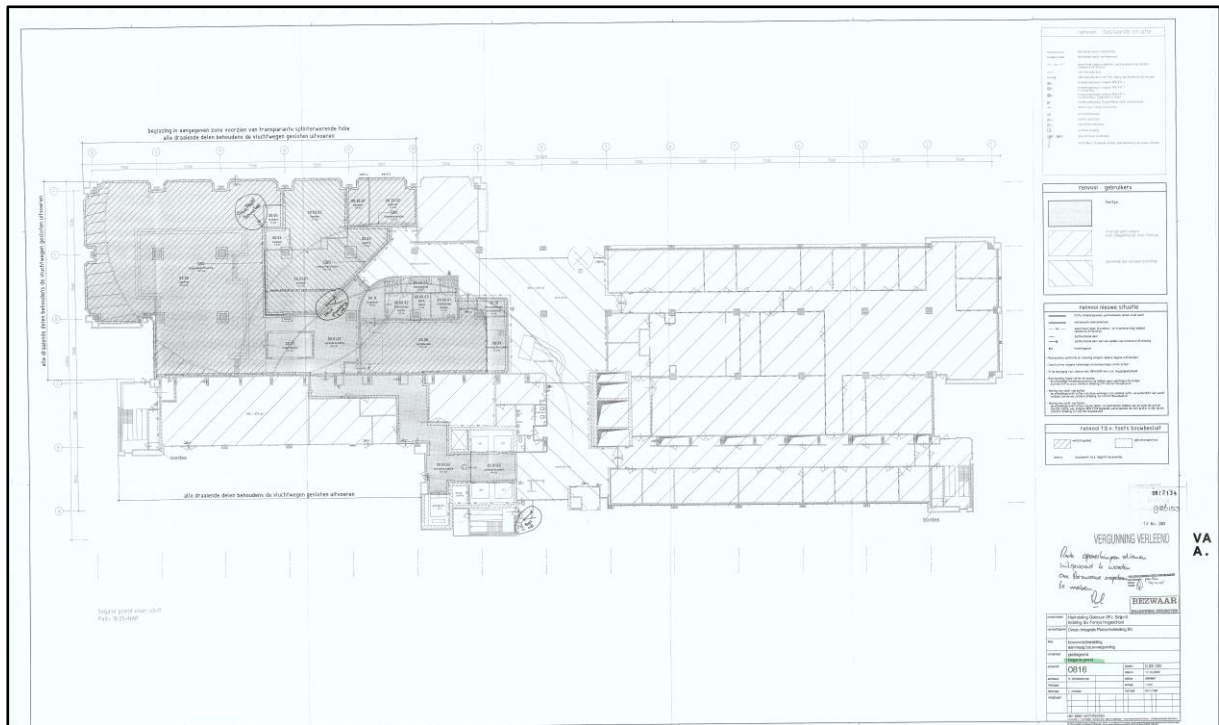
Het gebouw SFJ viel in de categorie van tijdelijk her te bestemmen gebouwen. Sinds de bouw hadden weinig aanpassingen plaatsgevonden, zodat gevels, indeling en afwerking nagenoeg ongewijzigd waren. Wel hadden aanpassingen plaatsgevonden in de installaties. Het gebouw is gefaseerd geschikt gemaakt als bedrijfsverzamelgebouw met centrale voorzieningen¹⁶, waarvoor verschillende verbouwingen in indeling en interieur hebben plaatsgevonden. Veel van de grote laboratoriumzalen zijn onderverdeeld in kleinere ruimten, zelfs enkele met gangen of centrale binnenpleinen. Er zijn slechts enkele grotere gebruikers, die één of meer verdiepingen omvatten. Het bouwdoossier van de gemeente Eindhoven bevat een vergunningaanvraag voor een herinrichting van de begane grond, eerste en tweede verdieping voor de Fontys Hogeschool in 2009. Het ontwerp is getekend door Van Aken Architecten, projectarchitect H. Widdershoven.

De vijfde verdieping is recentelijk volledig heringericht, waarbij zelfs de oude indeling met laboratoria, gangen en kantoren is verwijderd. De verlaagde plafonds zijn gesloopt om de ruimte in volle hoogte te kunnen benutten. In de noordgevel is een loggia gemaakt, waartoe twee vensters zijn uitgenomen. Deze sluit aan bij een kantine.

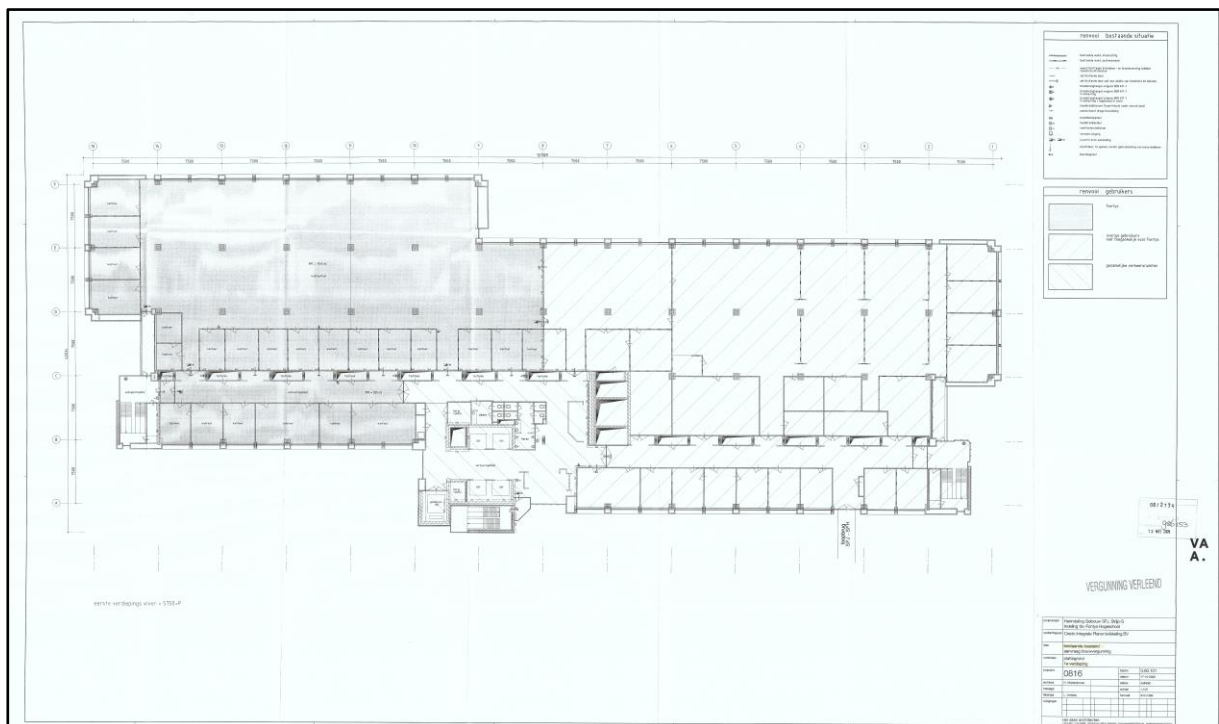
¹⁴ Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1979_0345_Toezicht_en_Handhaving_notities_bouwinspectie

¹⁵ RCE monumentenregister, nrs 518768 (complex)

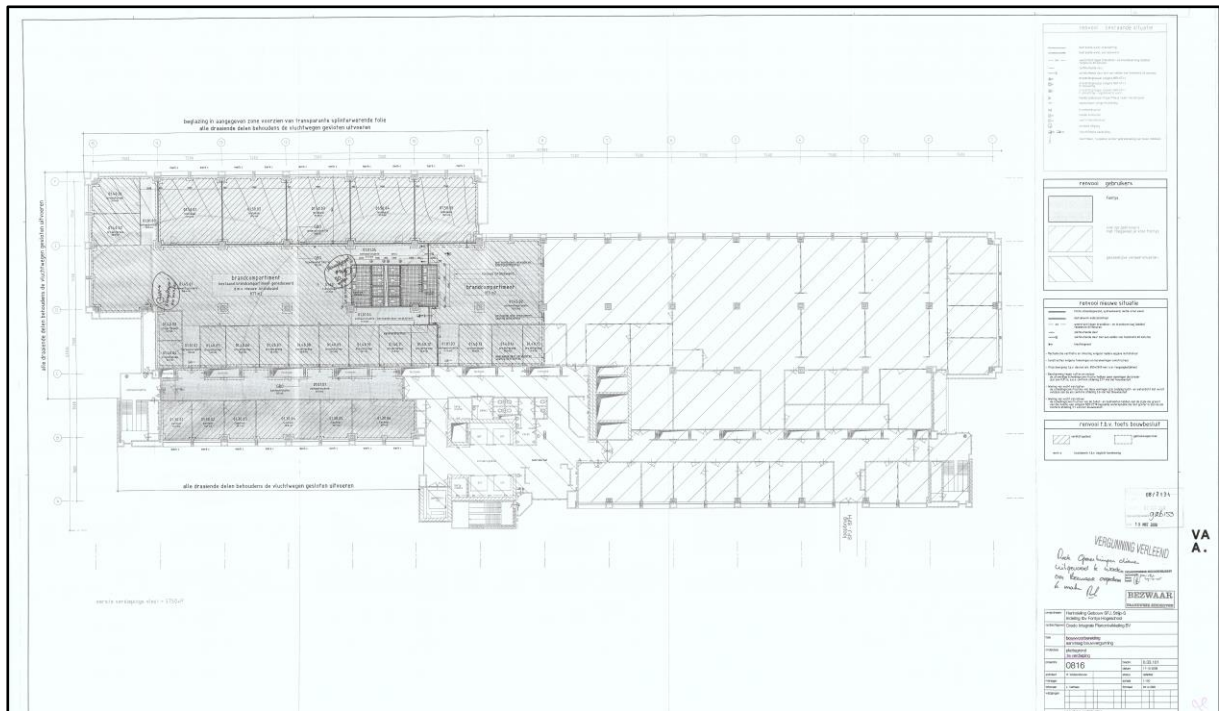
¹⁶ <https://office-s.nl/>

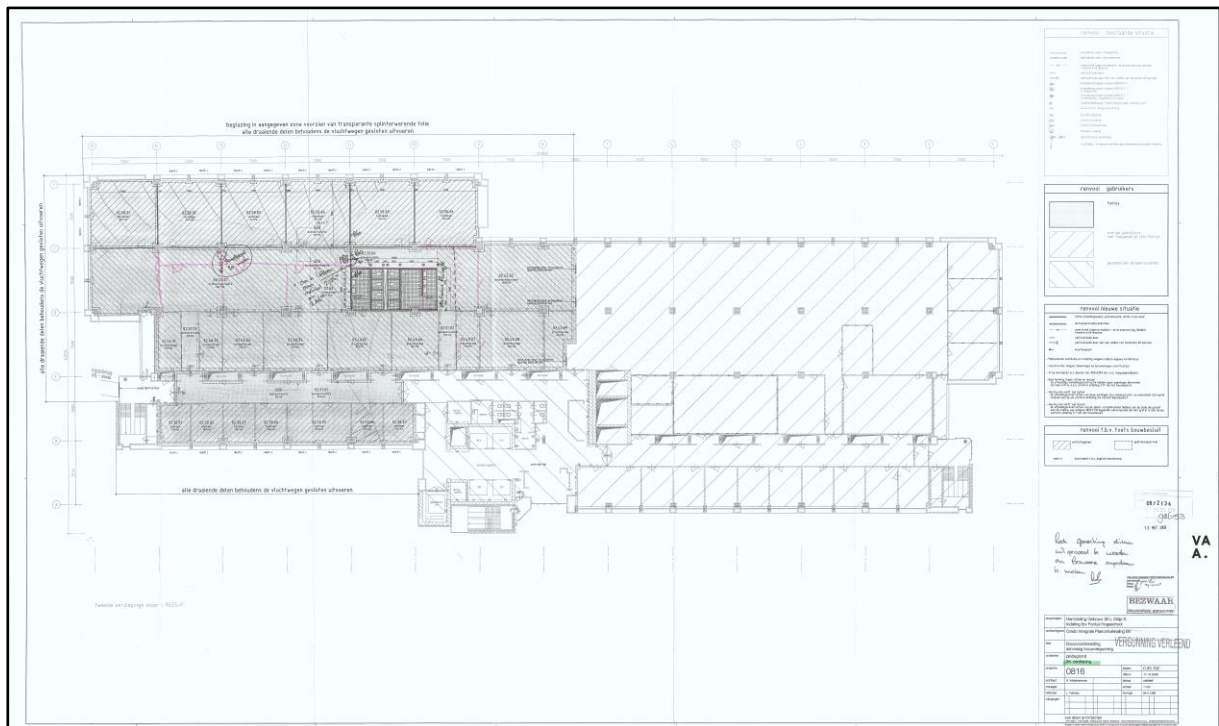
Plattegrond van de begane grond in gewijzigde toestand, tekening Van Aken Architecten uit oktober 2008 (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: SFJ, begane grond 2009).

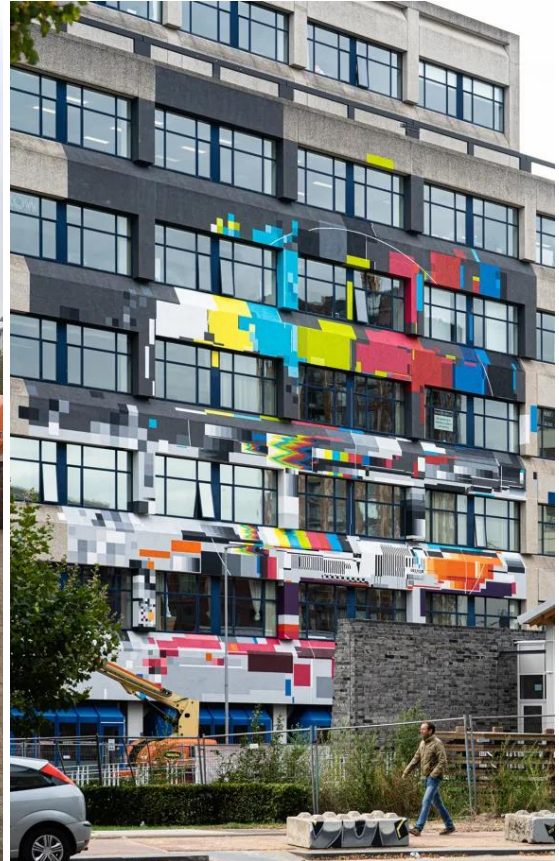
Plattegrond van de eerste verdieping in bestaande toestand, tekening Van Aken Architecten uit oktober 2008 (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: SFJ, eerste verdieping bestaand 2009). Hier is de indeling nog origineel.

Plattegrond van de 1ste verdieping in nieuwe toestand, tekening Van Aken Architecten in oktober 2008 (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: SFJ, eerste verdieping nieuw 2009). De grote zaal aan de linkerzijde is verdeeld in een centrale binnenruimte, omgeven door kleinere ruimten.

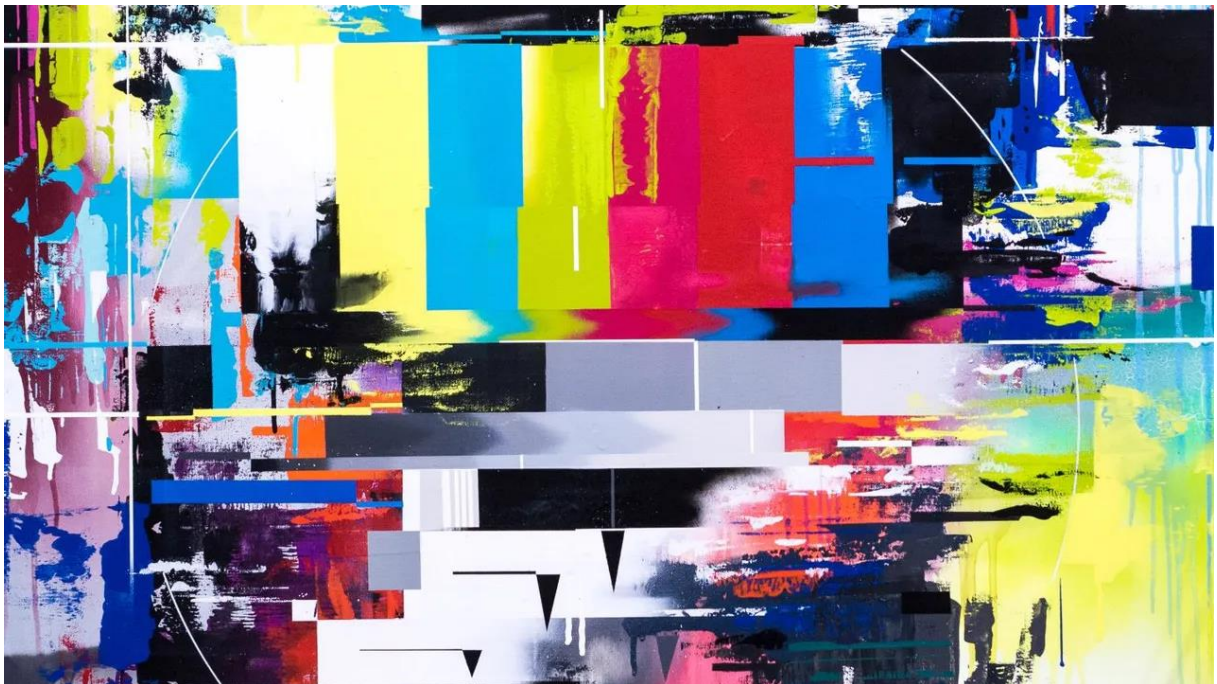

Plattegrond van de 2de verdieping in nieuwe toestand, tekening Van Aken Architecten in oktober 2008 (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: SFJ, tweede verdieping bestaand 2009). De grote zaal aan de linkerzijde is verdeeld in een centrale binnenruimte, omgeven door kleinere ruimten.

Links: de kunstenaar Markus Genesisius werkte vanuit een hoogwerker (<https://www.montancans.blog/back-to-my-roots-by-markus-genesius-wow123/>)

Rechts: het kunstwerk van Markus Genesisius vlak voor de voltooiing (<https://www.montancans.blog/back-to-my-roots-by-markus-genesius-wow123/>)

Het ontwerp van de Duitse kunstenaar Markus Genesisius voor de gespotten 'mural' op de gevel van het Videolab (https://studio040.nl/nieuws/artikel/enorme-muurschildering-op-strijp-s-ode-aan-pioniers-geest-philips)).

In 2021 kreeg het Videolab een 400 m² grote gevelbeschildering of ‘mural’ ter gelegenheid van het 70-jarig bestaan van de televisie. Het initiatief kwam van het Philipsmuseum, dat hiermee wilde benadrukken dat de kiem van de televisie niet in Hilversum maar bij Philips in Eindhoven lag. De eerste experimenten in het Nat-Lab dateren uit de jaren twintig. Het ontwerp voor deze ‘mural’ en de uitvoering in het kader van het graffiti festival ‘Step in the Arena’ waren in handen van de Duitse kunstenaar Markus Genesis, ook wel bekend als Wow123. Het ontwerp is geïnspireerd op het testbeeld PM5544 19 1966/67, dat voor Philips was ontwikkeld door de Deense ingenieur Finn Hendil (1939-2011).¹⁷

¹⁷ <https://indebuurt.nl/eindhoven/genieten-van/videolab-krijgt-enorme-muurschildering-en-dit-is-waarom~171635/>

4. Beschrijving op hoofdlijnen

4.1. Situering

Gebouw SFJ ligt in de zuidoosthoek van het fabrieksterrein Strijp S te Eindhoven, evenwijdig aan de Torenallee (voorheen: Torenstraat). Het gebouw wordt geflankeerd door de gebouwen SWA en SWB/SX, de beide kopeinden van het voormalige glasgebouw. Dit onderstreept de positie ter plaatse van de tweede fabriekshal van het voormalige glasgebouw. Aan de noordzijde lag een parkeerterrein, ontstaan door de sloop van het gebouw SL in de ‘Hoge Rug’. Nu staat hier het Chinees paviljoen uit 2021, een geschenk van de Chinese stad Nanjing (voorheen Nanking) aan Eindhoven ter gelegenheid van de stedenband. Aan de zuidzijde staat het Microlab, het voormalige TV-montagegebouw (gebouw SFH).

Luchtfoto van het zuidoostelijke deel van Strijp S in 2021 (www.topotijdreis.nl). Gebouw SFJ is rood omkaderd.

4.2. Extérieur

Het Videolab is een groot bedrijfsgebouw op Strijp S, grotendeels bestaande uit acht bouwlagen en een plat dak. In zijn plattegrond bestaat het gebouw uit twee bajonetvormig verschoven rechthoeken. Aan de zijde van de Torenallee is de sprong in de plattegrond benadrukt door een verlaging van het (vooruitgeschoven) noordwestelijke deel van de bouwmasse tot zes bouwlagen, waarmee het Videolab beter aansluit bij de gebouwen van de Hoge Rug en gebouw SWA (westelijk deel van het glasgebouw). Deze verlaging manifesteert zich in zowel de noord- als de westgevel als een lagere aanbouw. De sprong in de bajonetvormige bouwmasse wordt aan de zuidzijde benadrukt door het hoofdtrappenhuis, zowel in positie, hoogte als architectuur.

De bouwmassa wordt op de beide kopeinden geleed door aangebouwde noodtrappenhuizen. Ze worden in de kopgevels geflankeerd door insneden over de volle hoogte van het gebouw, voorzien van balkongalerijen (nooduitgangen vanuit de laboratoria).

Verder heeft het gebouw forse opbouwen voor de installaties. Aan de oostzijde staat een langgerekt tweelaags opbouw, bestaande uit over elkaar grijpende blokvormige massa's. Deze opbouw sluit aan op de verhoogde bouwmassa van het hoofdtrappenhuis, waarin ook de liftmachinekamer is opgenomen. De overige installaties bevonden zich in een tweelaags stalen 'rek', een staalskelet met een gedeeltelijke bekleding van damwandprofielen. Veel van de installaties zijn hier verdwenen.

Detail van de luchtfoto van Strijp S in 2021 (www.topotijdreis.nl).

In de architectonische opzet is een duidelijk verschil gemaakt tussen de langsgevels en kopgevels. De noordelijke gevel aan de Torenallee kenmerkt zich primair als een achtlags langgevel, die aan de westzijde is voorzien van een zeslaags aanbouw. Dit wordt benadrukt door de verticale snede bij de aansluiting, een smalle en hoge vensterstrook. Gerelateerd aan de plattegrond wordt juist de sprong – de bajonetvorm in de plattegrond – hier benadrukt door verlaging van het westelijk deel van het gebouw/ de gevel.

De noordgevel heeft een eenduidige opbouw door een consequente toepassing van horizontale vensterstroken en prefab gevelplaten van uitgewassen beton. De hoeken hebben een gesloten karakter door de verdiepingshoge gevelplaten en hoekplaten (met inwendige hoek); reden van de gesloten hoeken is dat de (van de laboratoria afgeschoten) ruimten op de kopeinden van het gebouw op respectievelijk de oost- en westzijde zijn georiënteerd. In de noordgevel is per verdieping sprake van een aaneengesloten reeks van brede vensters waartussen smalle verticale gevelplaten die de kolomstructuur van de draagconstructie weerspiegelen. Voor de borstweringen zijn circa 750 cm brede platen gebruikt, die steeds aan de bovenzijde afgeschuind

zijn in aansluiting op de vensters. De verticale platen sluiten steeds aan de bovenzijde aan op de afschuiningen van de borstweringen, terwijl ze aan de onderzijde recht afgesneden zijn. Dat zorgt voor een ‘vertanding’ in het gevelvlak. Noemenswaard is nog het feit dat de vensterreeksen op alle verdiepingen bij de kopgevel eindigen met één smal venster.

De begane grond heeft een afwijkende invulling. Hier zijn puin (met lage tegelplinten) geplaatst tussen de betonnen kolommen van de hoofdconstructie. De puin zijn bovendien tot op de hoeken doorgezet, anders dan bij de verdiepingen. Het oostelijk deel van de gevel heeft vlakke puin, het westelijk deel van de gevel uitgebouwde en gesegmenteerde puin. Dit was de kantine. De entree bij de sprong in de gevel wordt gemarkeerd door een tourniquet en een brede luifel. Deze luifel wordt gedragen door een brede, hoge kolom tegen de voorzijde.

De gevels worden beëindigd door diverse vormen van borstweringplaten en -randen, geplaatst in dezelfde maatvoering en soortgelijke architectonische vorm als de onderliggende gevelplaten. Op het dak van de zeslaags voorbouw is sprake van een stalen leuning, oorspronkelijk in een orangerode kleur. De huidige donkere kleur (antraciet?) dateert uit circa 2010. Er is overigens geen aanwijzing voor gebruik als balkon.

Op de zeslaags gevel van de voorbouw is een kunstwerk gespoten, een kunstzinnige interpretatie van het testbeeld van de TV (2021). Dit testbeeld is in de jaren zestig voor Philips ontwikkeld door Finn Hendil.

Overzicht van de noordelijke gevel van gebouw SFJ aan de Torenallee. Duidelijk herkenbaar is de lagere voorbouw aan de noord- en westzijde. Op de voorgrond staat het paviljoen van Nanjing (2021).

Alle vensters en puin zijn uitgevoerd in donkerblauw gemoffeld aluminium, voorzien van dubbel glas met metaalcoating: ‘glaverbel - polyglass sas 1981-II’ en ‘thermopane® glaverbel 0107 81’.¹⁸ De vlakke puin op de begane grond hebben donkerblauwe kozijnen, voorzien van glas en opvallende lichtblauwe panelen. De uitgebouwde gesegmenteerde puin van de

¹⁸ <https://www.agc-glass.eu/nl/over-ons/geschiedenis>: Glaverbel ontstond in 1961 en bouwde in 1965 de eerste floatglasfabriek op het Europese vasteland. Vanaf 1972 legde deze firma zich toe op afgewerkte producten, waaronder dubbel glas.

voormalige kantine op de begane grond zijn van staal. Oorspronkelijk waren ze helderblauw van kleur. De huidige antraciete kleur dateert uit circa 2021, de entree kreeg een rozerode kleur als accent. De deuren zijn van hout.

Detail van de noordgevel. De gevel is bekleed met brede borstweringsplaten en verdiepingshoge verticale platen. De platen verhullen de kolommen van de betonconstructie.

Links: het gebouw SFJ vanuit het noordoosten.

Rechts: de sprong in de noordgevel. De zeslaags voorbouw is door middel van een terugliggende verticale vensterstrook van de achttlaags hoofdbouwmassa los gehouden.

Links: de luifel bij de hoofdentree in de noordgevel, gedragen door een brede, hoge kolom tegen de voorzijde. De kolom was oorspronkelijk wit, tevens voorzien van de letters SFJ.

Rechts: de uitgebouwde en gesegmenteerde pui van de kantine op de begane grond van de noord- en westgevel.

De zuidgevel heeft een soortgelijke opbouw als de noordgevel, maar vertoont in zijn architectonische uitwerking substantiële verschillen. Allereerst bestaat de gevel over de volle lengte uit acht bouwlagen. De sprong in de gevel – de bajonet-aansluiting in de plattegrond – wordt hier niet benadrukt door verlaging van een deel van het gebouw, maar juist door invoegen van een hoger hoofdtrappen- en lifthuis. De bouwmasa van hoofdtrappen- en lifthuis is zeer plastisch vormgegeven als accent, waarbij gebruik is gemaakt van (blokvormige) hoogteverschillen in de massa, terugliggende en afgeschuinde gevelvlakken, sparingen met vensterstroken bij aansluitingen op de langsgevels en een gevelhoge erker. De brede pui over de volle hoogte van de gevel naast het trappenhuis markeert de positie van de koffiehokjes, die op elke verdieping aanwezig zijn. Op de begane grond van het hoofdtrappenhuis bevindt zich een tweede hoofdentree.

De zuidgevel heeft een eenduidige opbouw door een consequente toepassing van horizontale vensterstroken en prefab gevelplaten van uitgewassen beton. Per verdieping is sprake van een aaneengesloten reeks van vensters, afgewisseld door verdiepingshoge verticale gevelplaten op het stramien van de kolomstructuur van de draagconstructie en lage tussenkolommetjes (zogenoemde schaduwkolommen). Voor de borstweringen zijn circa 750 cm brede platen gebruikt, die steeds aan de bovenzijde in aansluiting op de vensters zijn afgeschuind. De verticale platen sluiten steeds aan de bovenzijde aan op de afschuiningen van de borstweringen, terwijl ze aan de onderzijde recht afgesneden zijn. Dat zorgt voor een ‘vertanding’ in het gevelvlak. De tussenkolommen bevinden zich tussen de borstweringensplaten.

De begane grond heeft een afwijkende invulling. Hier zijn puien (met lage tegelplinten) geplaatst tussen de ziende betonnen kolommen van de hoofdconstructie. De gevels worden beëindigd door diverse vormen van borstweringplaten en -randen, geplaatst in dezelfde maatvoering en soortgelijke architectonische vorm als de onderliggende gevelplaten.

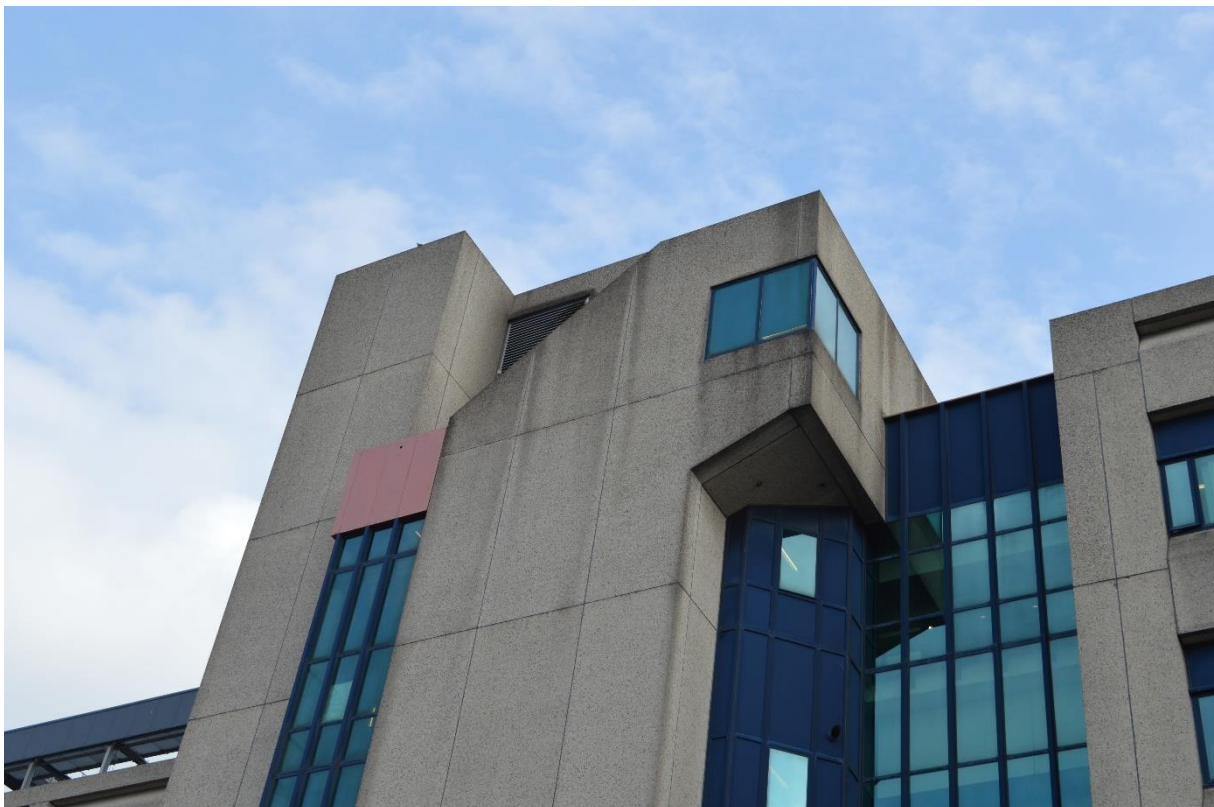
Noemenswaard zijn nog de hoeken met de beide kopgevels, waar smalle verticale vensterstroken de positie van de noodtrappenhuisen markeren. Met deze vensterstroken zijn de kopgevels bovendien ‘losgehouden’ van de langsgevels.

Alle vensters en puien zijn uitgevoerd in donkerblauw gemoffeld aluminium, voorzien van dubbel glas met een metaalcoating: ‘glaverbel - polyglass sas 1981-II’ en ‘thermopane® glaverbel 0107 81’. De bovenlichten zijn geblindeerd met bijpassende beplating vanwege de

overal aanwezige verlaagde plafonds in de kantoren. De vlakke puien op de begane grond hebben donkerblauwe kozijnen, gedomineerd met opvallende lichtblauwe panelen.

Overzicht van de zuidgevel van gebouw SFJ, gezien vanaf het platte dak van het westelijke deel van de onderbouw van gebouw SFH. De onderste drie verdieping gaan schuil achter dit gebouw.

De plastische beëindiging van het hoofdtrappenhuis. Links is het gevelhoge hoekvenster van het hoofdtrappenhuis herkenbaar, rechts de gevelhoge glaspui van de koffiehokjes. Elke verdieping heeft hier één koffiehokje. De gevelhoge overhoekse pui onder de overkraging met het hoekraam bevat de smalle doorgangen naar het hoofdtrappenhuis.

Links: overhoeks aanzicht van gebouw SFJ, gezien vanuit het zuidoosten.

Rechts: overzicht van het hoofdtrappenhuis van gebouw SFJ, dat de bajonetvormige sprong in de plattegrond en gevel markeert.

Aansluiting van de loopbrug tussen de gebouwen SFH en SFJ op de zuidgevel van gebouw SFJ. Deze loopbrug hoort bij de oorspronkelijke opzet, zoals onder meer valt te herleiden uit de specifieke vorm van de gevelplaten. Oorspronkelijk was de loopbrug fel oranje-rood gekleurd.

Links: overzicht van de oostgevel, gezien vanuit de vierde verdieping van gebouw SX. De onderste twee bouwlagen zijn niet zichtbaar op deze foto.

Midden: balkon op de derde verdieping van de westgevel, gezien naar het noodtrappenhuis.

Rechts: overhoeks overzicht van gebouw SFJ, gezien vanuit het noordwesten. Het noodtrappenhuis van de westelijke kopgevel gaat grotendeels schuil achter gebouw SWA.

Beide kopgevels vertonen een duidelijk driedeling, een ingekaderde smalle hoge gevel met vensterstroken (kopgevel van de laboratoria), een terugliggende gevel met balkons (ontsluiting noodtrappenhuis) en een trappenhuis met een hoekvenster over de bijna volle hoogte van de gevel. De westelijke kopgevel wijkt af door de geringe hoogte (zes bouwlagen) en de terugliggende blinde gevel van het hoofdgebouw.

De smalle hoge gevels hebben een eenduidige opbouw door een consequente toepassing van prefab gevelplaten van uitgewassen beton. Per verdieping is sprake van een aaneengesloten reeks van vensters, afgewisseld door smalle verticale gevelplaten op het stramien van de kolomstructuur van de draagconstructie en lage tussenkolommetjes (zogenaamde schaduwkolommen). Voor de borstweringen zijn circa 750 cm brede platen gebruikt, die steeds aan de bovenzijde in aansluiting op de vensters zijn afgeschuind. De verticale platen sluiten steeds aan de bovenzijde aan op de afschuiningen van de borstweringen, terwijl ze aan de onderzijde recht afgesneden zijn. Dat zorgt voor een ‘vertanding’ in het gevelvlak. De tussenkolommen overspannen steeds de ruimte tussen de borstweringensplaten. Alleen de begane grond van de westelijke kopgevel heeft een afwijkende invulling, namelijk de uitgebouwde gesegmenteerde pui van de voormalige kantine tussen de ziende betonnen kolommen van de hoofdconstructie. De gevels worden ingekaderd door verticale hoekbanden en randen.

Het terugliggende gevelvlak bestaat uit pui met borstweringen, waarvoor balkons met uitgewassen betonplaten en stalen leuningen.

De noodtrappenhuisen zijn bekleed met verdiepinghoge uitgewassen betonplaten, gecombineerd met een hoekpui over bijna de volle hoogte van het gebouw en een smal verticaal strookvenster. Elk van beide trappenhuisen heeft bovendien over de volle hoogte een smal verticaal venster, dat de overgang vormt tussen de langs- en kopgevel.

De bovenrand van de betonnen gevelplaten. Deze platen wateren af naar de binnenzijde.

Op het dak staat een blokvormige tweelaags opbouw, voorzien van een smalle overkragende overkapping. Beide zijn uitgevoerd in geïsoleerde stalen damwandprofielen, respectievelijk in een vaalblauwe en feloranje kleur. Deze kleurstelling is origineel, zij het vervaald door veroudering. Naast deze opbouw staat een staalskelet voor opstellen van (zend)installaties. Deze installaties zijn grotendeels ontmanteld na vertrek van Philips. Aan de buitenzijde is een scherm aangebracht van stalen damwandprofielen.

Links: overzicht van de dakopbouw met lucht- en klimaatsinstallaties. De overkragende overkapping met feloranje beplating is aan de onderzijde open voor de aan- en afvoer van lucht.

Rechts: aansluiting van de dakopbouw met lucht- en klimaatsinstallaties op de bovenste bouwlagen van het hoofdtrappenhuis en de liftopbouw. Dit hoofdtrappenhuis vormt de markering van de gevelsprong in de zuidelijke langsgewel.

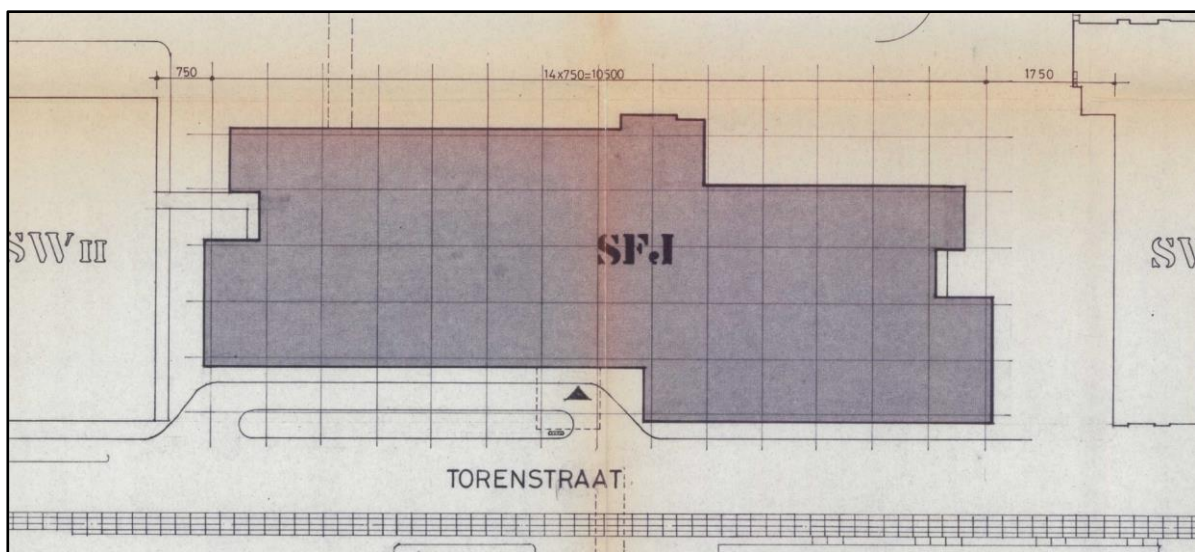
Links: het staalskelet voor plaatsing van (zend) installaties voor het videogebouw, voorzien van een bekleding met stalen damwandprofielen. De blauwe kleur is oorspronkelijk, maar wel vervaald
Rechts: het staalskelet aan de binnenzijde. Herkenbaar zijn resten van installaties en onderhoudspaden met deoroosters.

Links: aansluiting van de dakrand van de zuidgevel op het hoofdtrappenhuis, gezien vanaf het staalskelet voor de installaties. Deze interessante architectonische aansluiting met een omgezette pui is vrijwel nergens herkenbaar, maar getuigt wel van de zorgvuldigheid van het ontwerp.
Rechts: de glazenwasinstallatie uit 1981, vervaardigd door de machinefabriek Lalesse BV uit Arnhem.

4.3. Constructie

De hoofddraagconstructie is gebaseerd op een ontwerpraster van 750 x 750 cm. Op de bouwtekeningen valt te zien dat ook de bajonetvorm van de plattegrond en de sprongen in de kopgevels zijn gebaseerd op dit raster, uitgezonderd de trappenhuizen. Dat stramien was ook uitgangspunt voor de architectuur van de gevels, gebaseerd op de maatvoering van de gevelplaten, puien en vensters. Er is sprake van een beproefde, toentertijd gebruikelijke paddestoelconstructie van monoliet gewapend beton, waarbij de kolommen op de bovenliggende vloeren aansluiten door middel van vlakke kolomplaten. Duidelijk herkenbaar zijn de aftekeningen van bekisting, deels bestaande uit grote multiplexplaten en deels uit platen die samengesteld zijn uit losse planken. Oorspronkelijk was deze constructie nergens in het zicht vanwege de overal aanwezige verlaagde systeemplafonds. Deze systeemplafonds onttrokken ook het leidingenbeloop aan het zicht, terwijl ook de verlichting was ingebouwd in de beplating. Bij de herbestemming zijn op diverse plaatsen de systeemplafonds verwijderd.

Detail van de situatietekening van gebouw SFJ (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1979_0345_Besluit_bestektekening_blad_1_situatie_). Ingetekend is het constructiestramien, bestaande uit een raster van 7,5 x 7,5 meter.

Links: detail van de aansluiting van de kolom op de vloer (4de verdieping), voorzien van een vlakke kolomplaat. In gebouw SFJ hebben de gevelkolommen afzonderlijke kolomplaten, waar in gebouw SFH gekozen is voor de verzwaring van de betonvloer langs de hele gevel. Ook zichtbaar zijn de hoekijzers voor de bevestiging van de gevelplaten.

Rechts: detail van de betonvloer boven de 4de verdieping. Hier valt de bekisting in de vorm van grote platen af te lezen.

Links: overzicht van de betonconstructie op de 2de verdieping. Duidelijk herkenbaar is een paddestoel-vloer, waarvan de kolommen door middel van platte kolomplaten aansluiten op de vloer.

Rechts: detail van de betonvloer boven de 2de verdieping. De kolom sluit via een vlakke kolomplaat aan op de vloer. Verder valt op het beton de aftekening van een bekisting met grote platen te zien, elk samengesteld uit houten planken.

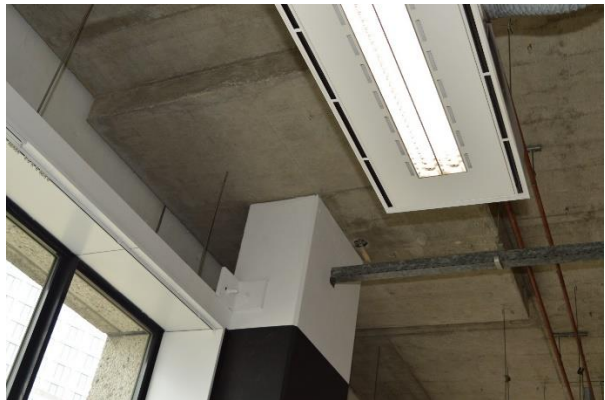

Detail van de betonconstructie op de tweede verdieping. Er is sprake van een paddestoelvloer, waarbij de kolommen aansluiten op de vloer door middel van vlakke kolomplaten. De bekistingsplaten waren per stuk samengesteld uit losse planken, zo valt op te maken uit de aftekeningen. Oorspronkelijk hadden alle ruimten een verlaagd plafond, die alle leidingen aan het zicht onttrok. In dit plafond waren ook de lichtpunten met uitblaasstroken voor de klimaatinstallatie ingebouwd.

Links: de betonconstructie van de borstwering van het dak van gebouw SFJ, waarop de bovenste gevelplaten zijn opgehangen. In de betonconstructie tekenen zich de naden van een bekisting van grote (multiplex) platen af.

Rechts: detail van de betonvloer van de installatieruimten op het dak. In het beton tekenen zich grote platen af.

Links: de prefab betonplaten van de gevels zijn door middel van stalen hoekprofielen bevestigd aan de hoofdconstructie. Incidenteel zijn deze hoekprofielen herkenbaar. Afgebeeld is zo'n hoekprofiel op de vierde verdieping.

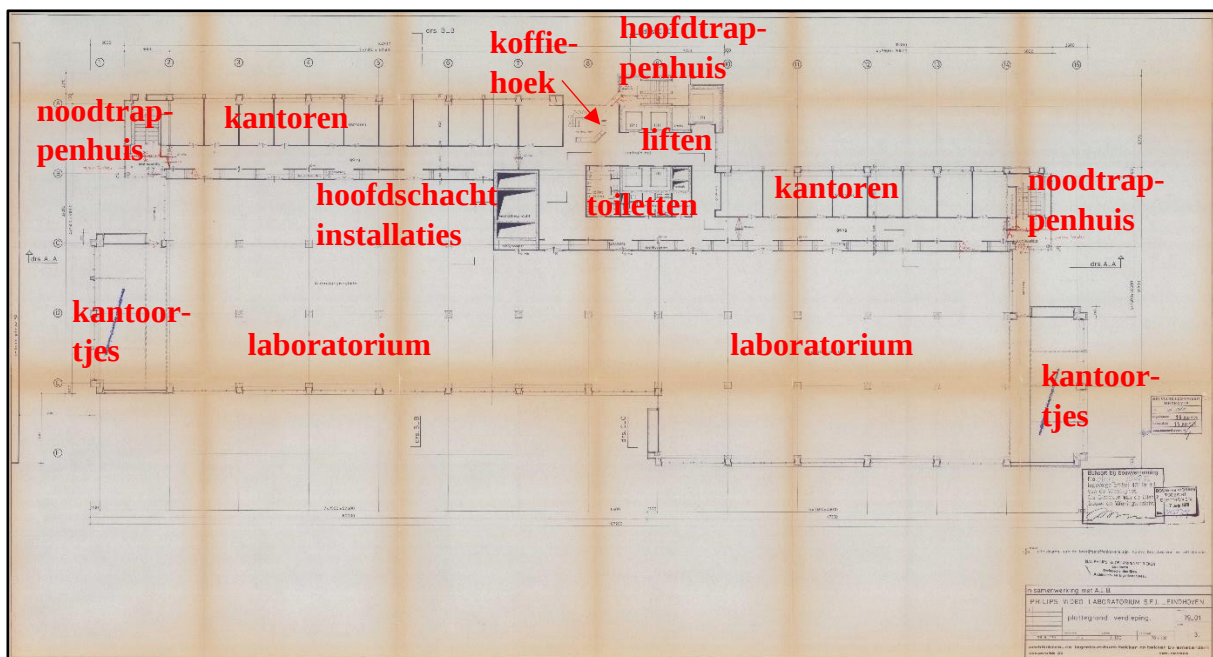
Rechts: hoekprofiel op de tweede verdieping, waarmee een gevelplaat is bevestigd aan een kolom.

4.4. Indeling en afwerking

Gebouw SFJ had van begane grond tot en met de achtste verdieping een gestandaardiseerde indeling, bestaande uit grote laboratoriumruimten (met op de begane grond enkele afwijkende ruimten) aan de noordzijde, een bajonetvormige gang en kleine kantoorruimten aan de zuidzijde. Midden in het gebouw – ter plaatse van de bajonetvormige verschuiving van de plattegrond – bevindt zich op alle verdiepingen een centrale ruimte, waar de liften en het hoofdtrapenhuis aanwezig zijn evenals de toiletvoorzieningen en een koffiehokje. Hiernaast is ook het centrale leidingkanaal aanwezig.

De bajonetvormige gang wordt geflankeerd door een aaneengesloten reeks (open) leidingkanalen, voorzien van bedieningsdeuren in de gangen. Inwendig hebben de leidingkanalen stalen vloeren, die veranderingen van leidingen eenvoudig mogelijk maken.

De laboratoriumruimten waren in principe ongedeeld, afgezien van de kleinere ruimten op de kopeinden van het gebouw (oostzijde in acht bouwlagen, westzijde in zes bouwlagen). Aan de zijde van de gangen waren in alle laboratoriumruimten verder nog kleinere magazijnruimten, ruimten voor proefopstellingen en dergelijk afgescheiden. Veel van de laboratoriumruimten zijn bij herbestemming opgedeeld in kleine kantoor- of bedrijfsruimten, waarbij zelfs enkele zijn voorzien van een secundaire – in pandige - gangenstructuur of binnenplein met omliggende kantoren en bedrijfsruimten. Op de vijfde verdieping is de hele indeling verwijderd, dus ook de gangen en kantoren.

Standaardplattegrond van de 1ste tot en met de 5de verdieping van gebouw SFJ (Gemeente Eindhoven, bouwdoosier: 1979_0345_Besluit_bestektekening_blad_3_plattegrond_verdieping). Herkenbaar zijn de grote zalen of laboratoria aan de noordzijde (onder), de centraal geplaatste liften, hoofdtrapenhuis en toiletten en de bajonetvormige gang met kantoren aan de zuidzijde (boven). Op de kopeinden van de gangen bevinden zich noodtrappenhuizen. Op alle verdiepingen hebben de laboratoriumzalen aan de kopeinden kleinere ruimten. Aan de gangzijde bevonden zich in de laboratoriumzalen kleinere ruimten voor opslag en proefopstellingen.

Uitgezonderd de vijfde verdieping, is op alle verdiepingen de bajonetvormige gangstructuur nog bewaard gebleven, geflankeerd door de kantoren en de reeks ventilatieschachten. De wanden zijn uitgevoerd in onbeschilderde, grijze betonsteen. Deze wanden in schoon metselwerk zijn versierd met terugliggende banden, voorzien van opvallende accentkleuren. Aanluitend op deze banden hebben de bedieningsdeuren van de leidingkokers halfronde spaarvelden met dezelfde opvallende accentkleuren. De verlaagde plafonds bestaan uit aluminium lamellen. Daarboven zijn de (niet zichtbare delen van de) wanden niet in betonsteen, maar in de goedkopere porisobaksteen uitgevoerd. Op de vloer ligt het oorspronkelijke linoleum, steeds voorzien van gekleurde ‘matjes’ voor de deuren van de laboratoria. Deze matjes hebben dezelfde kleur als de accenten in de wanden. Op een aantal verdiepingen zijn de kleuren van de wanden en deuren gewijzigd, zodat ze afwijken van de matjes. Alle deurkozijnen zijn uitgevoerd in staal, de deuren van hout. De laboratoriumdeuren hebben vanouds glaspanelen, de kantoren waren vermoedelijk gesloten. Onduidelijkheid bestaat over de rondvenstertjes. Zeker is dat de grote glazen panelen in de kantoordeuren secundaire toevoegingen zijn. In het midden komen de gangen samen op een bredere ruimte met een ‘koffiehoekje’ (grenzend aan de gevel) en een praathoeke (midden). Deze beide ruimten zijn afgeschot (metselwerk borstweringen met houten dekplanken), de koffiehoek heeft een extra verlaagde eilandplafond. In het midden van het gebouw bevinden zich ook de toiletten, gescheiden in gedeelten voor dames en heren. Verder bevindt zich hier de lifthal met aan weerszijden liften, drie personenliften en één goederenlift. De wanden in de voorhal van de liften zijn bekleed met siertegelwerk, daarboven is een lamellenplafond in aansluiting op de gangen. Hier bevindt zich ook het hoofdtrappenhuis, enigszins verstopt achter de liften. Op de kopeinden van de gangen bevinden zich de noodtrappenhuisen.

De laboratoria waren oorspronkelijk ongedeelde ruimten, waarvan op de kopeinden kleinere kantoorruimten waren afgescheiden (georiënteerd op de kopgevels). Deze afgeschoten kantoorruimten zorgden er tevens voor dat het licht in de laboratoria zoveel mogelijk van één kant kwam, via de vensters in de noordgevel aan de Torenallee. Aan de zijde van de gangen waren nog enkel blinde ruimte afgescheiden, waarschijnlijk dienstruimten voor de laboratoria. In de laboratoriumruimten bevonden zich vanouds systeemplafonds, waarin TL-bakken en ventilatievoorzieningen zijn opgenomen. Van de constructie waren alleen de (bekte) betonkolommen zichtbaar.

Links: de voorhal van de liften op de 7de verdieping, gezien naar pui (westzijde). De wanden zijn bekleed met siertegels, het plafond is uitgevoerd in aluminium lamellen. De convectorverwarming voor de pui is ook nog origineel.

Rechts: de voorhal van de liften op de 7de verdieping, gezien naar de oostelijke gang.

Links: het koffiehokje op de 7de verdieping, bestaande uit schotten (porisosteent met houten lijstwerk) en een verlaagd eilandplafond. De interieur-afwerking is wel vernieuwd.

Rechts: het koffiehokje op de 7de verdieping.

Links: het zitje op de 7de verdieping, afgescheiden door een schot.

Rechts: overzicht van de gang op de 7de verdieping. De interieur-afwerking met linoleumvloer, wanden van betonsteen met sierbanden (paars), leidingkokerdeuren met halfronde siervelden (paars) en een lamellenplafond is origineel. De paarse kleur is niet origineel. In de nissen tussen de leidingkokers bevinden zich deuren van de laboratoria, van oorsprong voorzien van glaspanelen.

Links: overzicht van een van de kleine leidingkanalen op de 7de verdieping. De wanden zijn uitgevoerd in betonsteen (zichtwerk) en porisosteent (overige wanden, bovendien boven de verlaagde plafonds).

Rechts: overzicht van een van de kleine leidingkanalen op de 7de verdieping. De vloeren zijn uitgevoerd in staal, hetgeen wijzigingen in het beloop van leidingen eenvoudig mogelijk maakt.

Links: de voorhal van de liften op de 6de verdieping, gezien naar pui (westzijde). De wanden zijn bekleed met verticale stroken van 'H-vormige siertegels' gecombineerd met kleine tegels, het plafond is uitgevoerd in aluminium lamellen.

Rechts: de oorspronkelijke prikklok op de 6de verdieping, vlakbij de koffiehoeek.

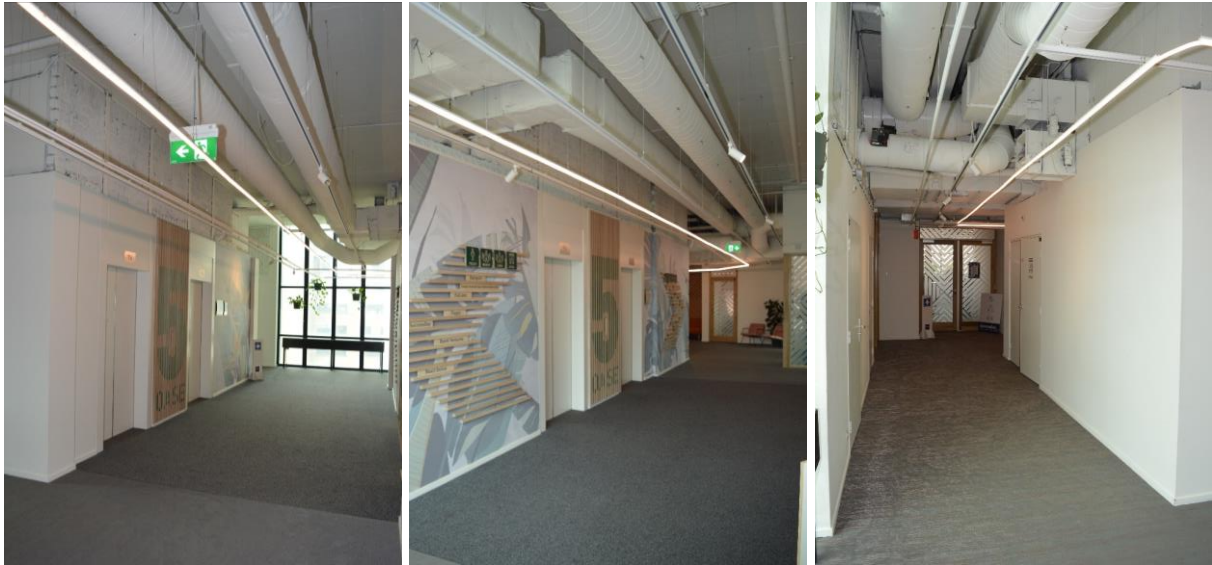

Links: overzicht van de gang op de 6de verdieping. De interieur-afwerking met linoleumvloer, wanden van betonsteen met sierbanden (paars over geel), leidingkokerdeuren met halfronde siervelden (paars) en een lamellenplafond is origineel. De gele matjes markeren de toegangen tot de laboratoria. De paarse kleuraccenten zijn niet origineel, ze waren aanvankelijk geel.

Rechts: overzicht van de gang op de 6de verdieping. De decoraties zijn geel, afgestemd op de linoleummatjes.

Een van de laboratoriumruimten op de 6de verdieping, heringericht tot kantoor. De systeemplafonds met TL-bakken en ventilatievoorzieningen zijn origineel.

De 5de verdieping heeft een compleet nieuwe indeling gekregen, waarbij kantoren, gangen en laboratoria zijn verdwenen. Ook de lifthal is gemoderniseerd. Alle verlaagde plafonds zijn verwijderd.

Links: leidingen met bijbehorende bedieningsmechanismen uit de bouwtijd, zichtbaar na verwijdering van de verlaagde plafonds op de 5de verdieping.

Rechts: detail van de paddestoelvloer op de 5de verdieping, na vervanging van het systeemplafond door plafondeilanden.

Links: de voorhal van de liften op de 4de verdieping, gezien naar pui (westzijde). De wanden zijn bekleed met siertegels, het plafond is uitgevoerd in aluminium lamellen.

Rechts: overzicht van de gang op de 4de verdieping. De decoraties zijn geel, afgestemd met de lino-leum-matjes. De paarse kleur in de gang in het midden is niet origineel, daaronder is de gele kleur weer zichtbaar.

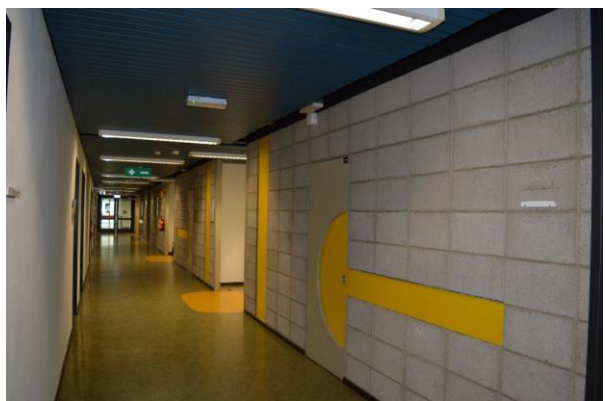

Links: de voorhal van de liften op de 3de verdieping, gezien naar het 'koffiehoekje' (oostzijde). De wanden zijn bekleed met siertegels, het plafond is uitgevoerd in aluminium lamellen.

Rechts: overzicht van de gang op de 3de verdieping. De decoraties zijn van oorsprong rood, evenals de linoleum-matjes.

De laboratoriumruimten op de 3de verdieping zijn heringericht, links met een gangenstelsel en kleine kantoortjes en rechts met een middenruimte omgeven door kantoortjes.

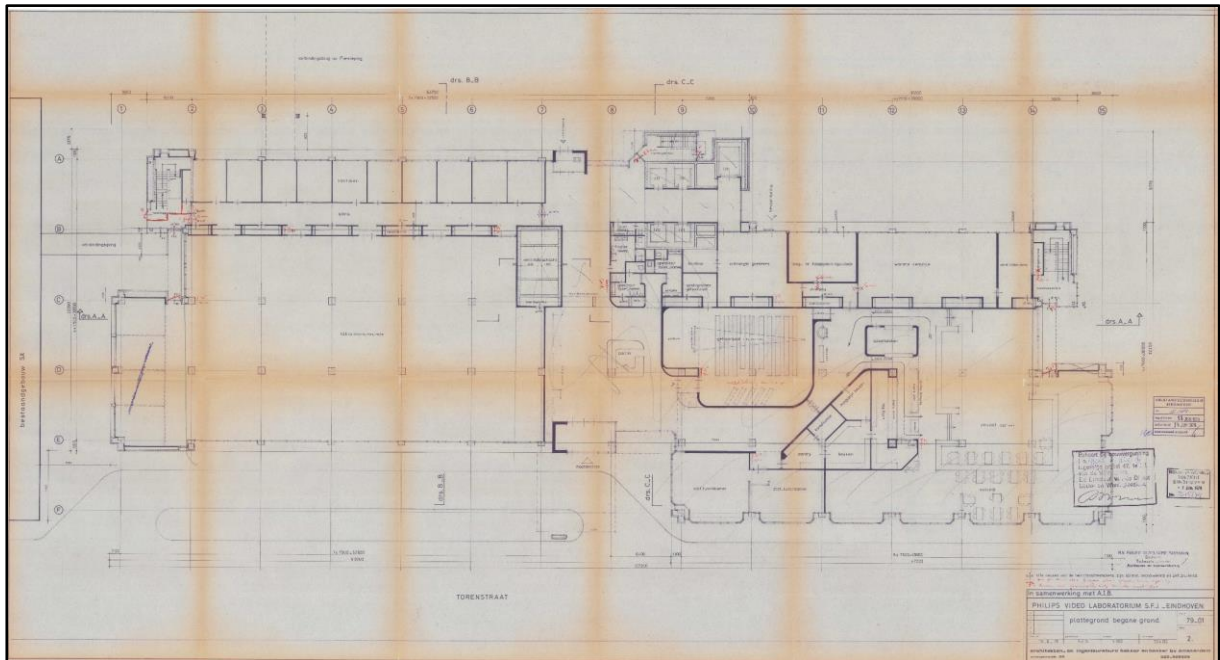
Links: overzicht van het middelste deel van de gang op de 2de verdieping. De oorspronkelijk gele decoraties zijn paars overschilderd. De linoleummatjes zijn nog wel geel.

Rechts: overzicht van de oostelijke gang op de 2de verdieping. De decoraties zijn geel, evenals de linoleum-matjes.

Links: de voorhal van de liften op de 1ste verdieping, gezien naar pui (westzijde). De wanden zijn bekleed met siertegels, het plafond is uitgevoerd in aluminium lamellen.

Rechts: de voorhal van de liften op de 1ste verdieping, gezien naar de deuren van de goederenlift. Deze lift heeft nog zijn oorspronkelijke rode linoleummatje.

De begane grond van gebouw SFJ (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier:1979_0345_Besluit_bestektekening_blad_2_plattegrond_begane_grond).

Van de begane grond was de oostelijke vleugel niet toegankelijk. Er zijn geen aanwijzingen voor een bijzondere opzet, indeling of afwerking. Getuige de bouwtekening van 1979 was sprake van een ongedeelde laboratoriumruimte met drie kantoorjes op de kop, zoals ook alle verdiepingen hebben. Daarachter bevindt zich de gang met kantoorruimten. Volgens de tekeningen van de bestaande toestand was het laboratorium in 2009 opgedeeld in kleinere ruimten; een secundaire wijziging van de oorspronkelijke situatie.

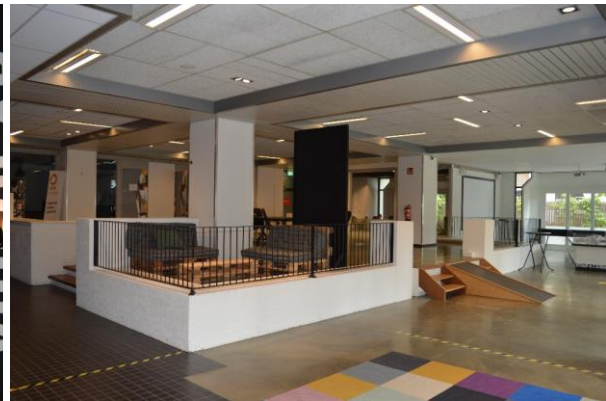
De entreehal met toegangen aan noord- en zuidzijde heeft nog elementen van de oorspronkelijk inrichting, zoals de (vernieuwde) linoleumvloer, tegelplinten en gepleisterde wanden en het lamellenplafond. De entree aan de zuidzijde heeft een oorspronkelijk tochtportaal, voorzien van een bekleding in kleine blauwe tegels. Hij is aan de noordzijde uitgebreid met een wachtruimte. Daarnaast bevindt zich een oorspronkelijke presentatieruimte. Op de noordwesthoek bevond zich de kantine, herkenbaar aan de uitgebouwde en gesegmenteerde puien op de

begane grond van de noord- en westgevel. Er zijn nog onderdelen van de oorspronkelijke inrichting herkenbaar, zoals het verhoog en de ingekaderde verlaagde plafonds met lamellen en systeemplaten. De kolommen zijn bekleed met plaatmateriaal. Verder is de ruimte gemoderniseerd ten behoeve van tentoonstellingsmogelijkheden. Hier staat ook de maquette met de toekomstige ontwikkelingen van Strijp S. Aan de zuidzijde bevinden zich enige dienstruimten, waar geen bijzonderheden zijn gesignaleerd.

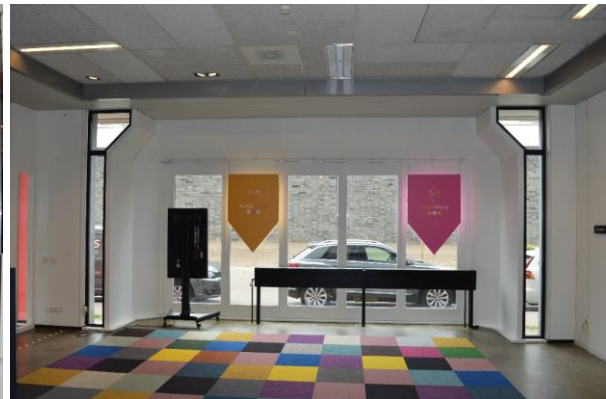
Links: de entreehal op de begane grond, gezien naar de hoofdentree in de zuidgevel. De linoleumvloer is vernieuwd, de plinten, pleisterafwerking en het lamellenplafond zijn origineel.

Rechts: de entreehal op de begane grond, voorzien van het oorspronkelijke tochtportaal met een tegelbekleding.

Links: de letters van PHILIPS in de entreehal, die oorspronkelijk de dakrand van het gebouw sierden.

Rechts: de voormalige kantine op de begane grond.

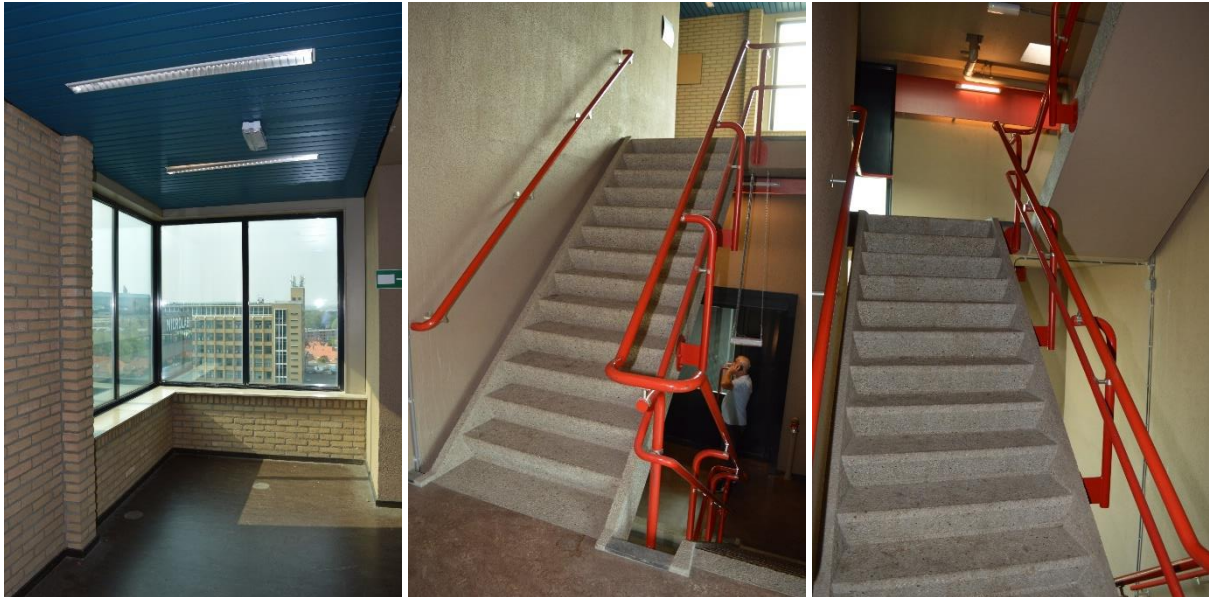

Links: de voormalige kantine op de begane grond.

Rechts: één van de uitgebouwde en gesegmenteerde puien op de begane grond van de noordgevel (Torrenallee). Deze behoren bij de kantine.

4.5. Trappenhuizen

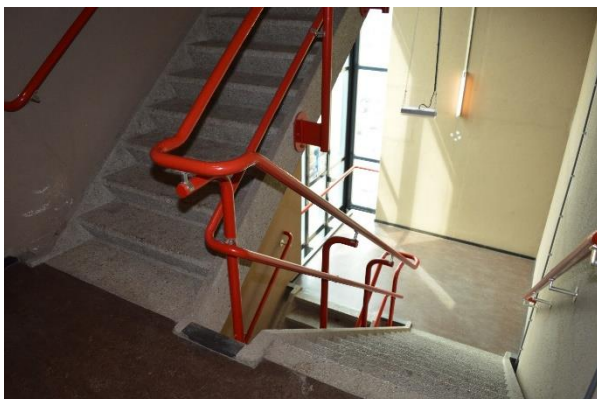
Het hoofdtrappenhuis vormt door zijn uitgesproken en hogere bouwmassa en verticaliteit in de architectuur een opvallend accent in de zuidgevel van het gebouw SFJ, waarmee de verschuiving in de bouwmassa wordt benadrukt (bajonetvorm). De verticaliteit van het trappenhuis – daarmee tevens de functie van verticaal transport – wordt benadrukt door de gevelhoge pui en vensterstroken. Inwendig neemt het trappenhuis een bescheiden positie in de plattegronden, de toegangen zijn verstopt achter de liften.

Links: de overloop van het hoofdtrappenhuis op de 8ste verdieping (dakopbouw en installatieruimten) met het kenmerkende hoekraam. De binnenwanden zijn in schoon metselwerk uitgevoerd, het verlaagde plafond bestaat uit aluminium lamellen (donkerblauw). De royale opzet van deze overloop met het hoekraam verbaast, omdat op alle onderliggende verdiepingen gekozen is voor een kleine schuine doorgang met een pui met een klein raam.

Midden: de bovenste steek van het hoofdtrappenhuis. De trappen zijn samengesteld uit geprefabriceerde betonnen elementen.

Rechts: overzicht van het hoofdtrappenhuis.

Overzicht van het hoofdtrappenhuis, gezien naar een tussenbordes. Het bordes is vrijgehouden van de hoekpui (over de volle hoogte van het hoofdtrappenhuis).

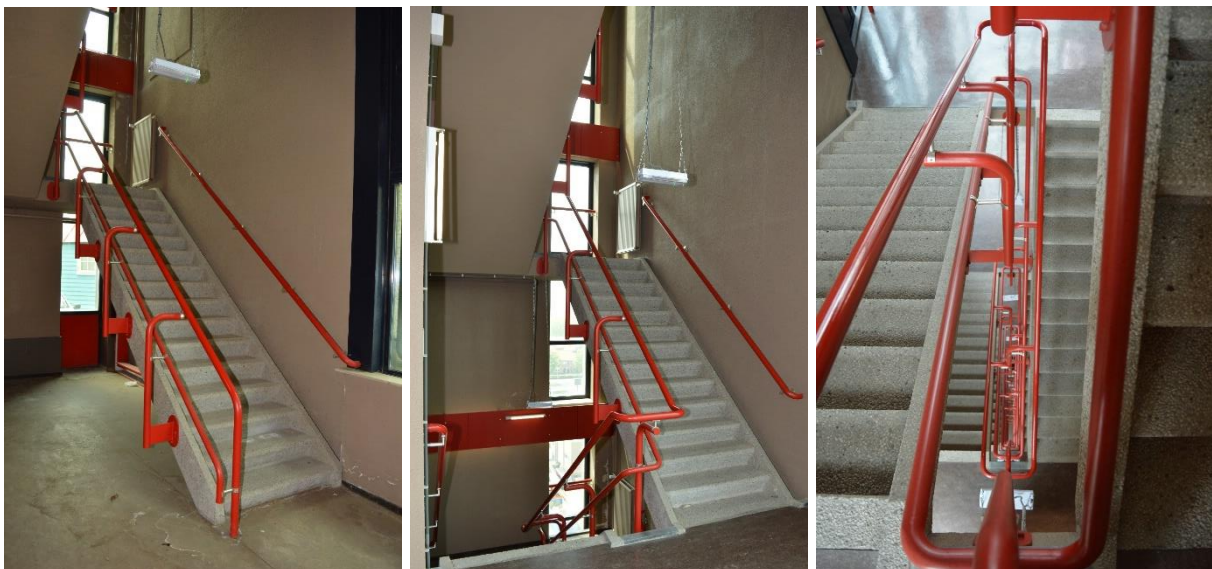
De trap is opgebouwd uit een reeks prefab uitgewassen betonnen steektrappen met afgeschuinde trapbomen, per verdieping voorzien van een tussenbordes. Tussenin bevindt zich een smal schalmgat, die de volle hoogte van het trappenhuis beleefbaar maakt. Deze open tussenruimte geeft ook ruimte aan de uitragende buisleuning op beugels. De beugels zijn op de zijkanten van de trappen bevestigd. Langs de wanden bevinden zich stalen buisprofielen

die dienen als handlijsten. Alle leuningen zijn fel-oranje gekleurd. De positie van het trappenhuis wordt ook nog benadrukt door de hoekpui over de volle hoogte van het gebouw. De bordessen zijn hiervan vrijgehouden. Daarom zijn doorvalbeveiligingen geplaatst. De tussenbordessen zijn bekleed met linoleum. De onderzijde van de trappen en de wanden zijn gepleisterd en geschilderd. Het plafond op de bovenste verdieping bestaat uit aluminium lamellen (donkerblauw). Verder zijn enkele lichtlijnen (met TL-verlichting) aanwezig, waarvan de omkasting een oranje kleur heeft.

De beide noodtrappenhuisen bevinden zich op de kopeinden van het gebouw, waarbij ze ontsloten worden via de kantoorgangen. Buitenlangs zijn er ook toegangen vanuit de laboratoria via de aangehangen balkons. Aan de oostzijde hebben alle bouwlagen een balkon, aan de westzijde alleen de onderste zes bouwlagen. Immers hier is het gebouw lager uitgevoerd in aansluiting op de Torenallee.

De noodtrappenhuisen hebben in de architectuur een duidelijk herkenbare positie als aanbouwen aan de hoofdmassa; bovendien hebben ze verticale puien en vensterstroken over de volle hoogte van de gevels. Deze benadrukken de functie van verticaal transport.

De opbouw van de trappen is gelijk aan die van het hoofdtrappenhuis, evenals de materialisatie en kleurstelling. Afwijkend is de positie ten opzichte van de strook- en hoekvensters over de volle hoogte van de gevels. Ook hier zijn de puien vrijgehouden van de vloeren en bordessen om de hoogte van het trappenhuis te benadrukken. Bij de hoekpuien is een aanvullende draagconstructie noodzakelijk, omdat de bordessen hier een te groot overstek hebben (gerelateerd aan de gekozen dikte van de vloer). Hier zijn stalen kolommen geplaatst. Deze worden in hun positie benadrukt door een lichtlijn in de plafonds. De feloranje kleur is ook hier als accent gebruikt. In de hoekpui zijn ook nog leuningën noodzakelijk als doorvalbeveiliging. De hoekpuien hebben overigens niet alleen een architectonische betekenis, maar fungeren ook als toegang vanaf de balkons tegen de kopgevels, de vluchtwegen vanuit de laboratoria.

Links: de aanlanding van het westelijke noodtrappenhuis op de begane grond.

Midden: overzicht van het westelijke noodtrappenhuis. Op de achtergrond is het smalle strookvenster herkenbaar, dat de zuid- en westgevel van het gebouw van elkaar 'loshoudt'. Dit is een open hoek. De horizontale oranje banden zijn lichtvoorzieningen op de tussenbordessen.

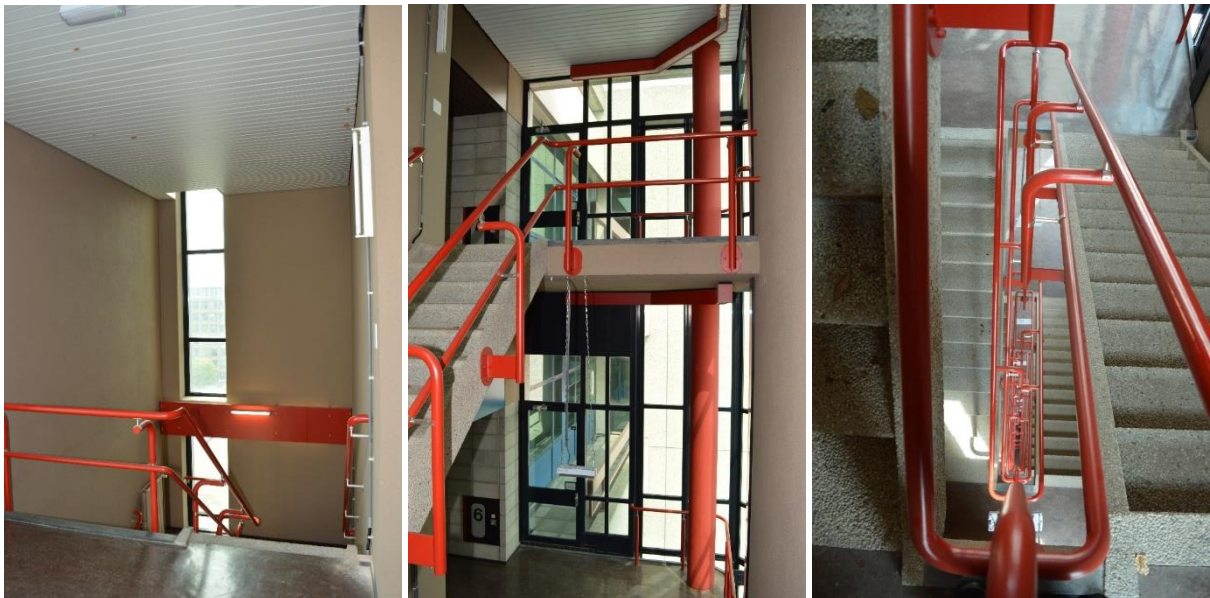
Rechts: overzicht van het schalmgat van het westelijke noodtrappenhuis.

Links: de aanlanding van het westelijke noodtrappenhuis op de 7de verdieping met doorzicht naar de 6de verdieping. Op deze foto valt de binnenzijde van de gevelhoge hoekpui van het trappenhuis te zien. Deze pui bevat de toegangen vanaf de balkons – die fungeren als nooduitgangen voor de laboratoria. Op de 6de verdieping bevindt zich een toegang tot het platte dak van de zeslaags voorbouw aan de Torrenallee. De overstekken van de vloeren worden gesteund door een stalen hoekkolom (fel-oranje).

Midden: binnenaanzicht van de hoekpui van het westelijke noodtrappenhuis, gezien op de 7de verdieping. Links op de achtergrond staat gebouw SWA.

Rechts: de hoekpui is over de volle hoogte vrijgehouden van de vloeren van het trappenhuis, ten einde de hoogte van het gebouw van binnen en buiten te benadrukken.

Links: de aanlanding van het oostelijke noodtrappenhuis op de 7de verdieping. Op de achtergrond is het smalle hoge sleufvenster te zien, waarmee de oost- en zuidgevel los van elkaar gehouden zijn.

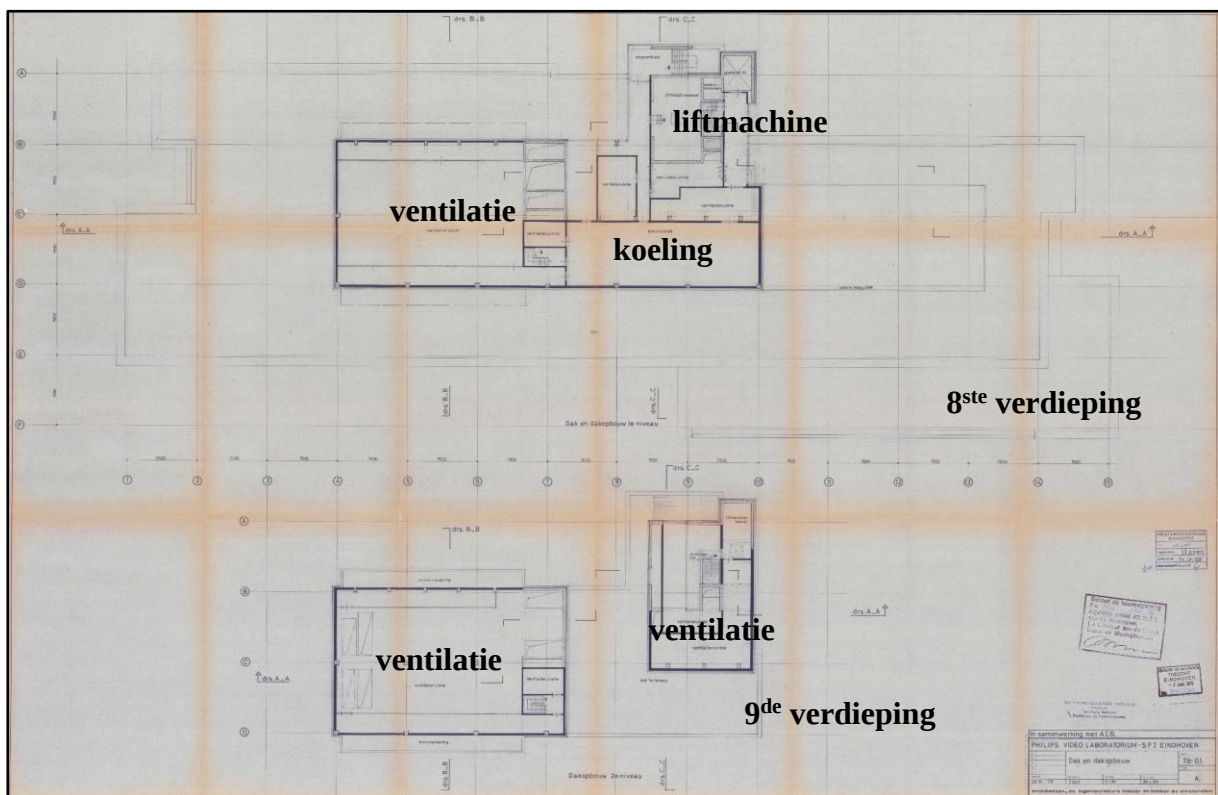
Midden: de aanlanding van het oostelijke noodtrappenhuis op de 7de verdieping. Op deze foto valt de binnenzijde van de gevelhoge hoekpui van het trappenhuis te zien. Deze pui bevat de toegangen tot de balkons – die fungeren als nooduitgangen voor de laboratoria. De overstekken van de vloeren worden gesteund door een stalen hoekkolom (fel-oranje). Ook de verlichtingselementen zijn oranje gekleurd.

Rechts: overzicht van het schalmgat van het oostelijke noodtrappenhuis.

Links: de hoekpui is over de volle hoogte vrijgehouden van de vloeren van het trappenhuis, ten einde de hoogte van het gebouw van binnen en buiten te benadrukken.

Rechts: overzicht van het oostelijke noodtrappenhuis.

Dakplattegronden van gebouw SFJ (Gemeente Eindhoven, bouwdoossier: 1979_0345_Besluit_bestektenking_blad_4_dak_en_opbouw).

4.6. Dakopbouwen

Op het dak bevinden zich twee dakopbouwen, bestaande uit een betonnen constructie (kolommen op het stramien van de hoofdconstructie en vloeren) en bakstenen wanden. Aan de buitenzijde zijn deze opbouwen omkleed met stalen damwandprofielen. In de betonvloeren zijn forse sparingen voor leidingen aanwezig. Stalen trappen verbinden de beide vloerniveaus, de 8ste en 9de verdieping. De oostelijke dakopbouw wordt aan de bovenzijde omhuld door een overkragende staalconstructie met damwandprofielen, die dient als in- en uitlaat voor lucht (ventilatievoorzieningen).

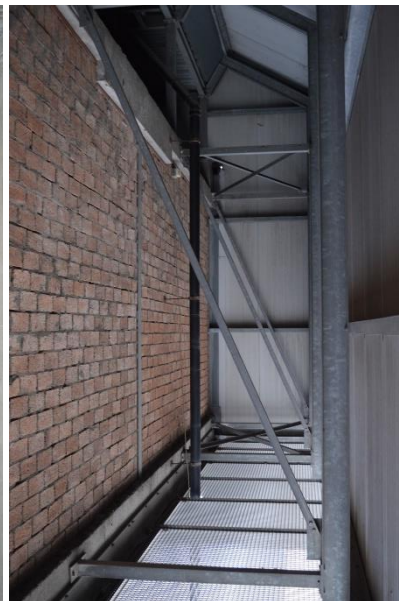
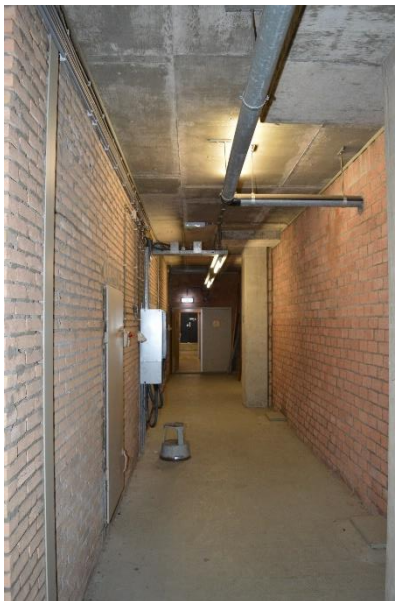
Links: overzicht van de bovenste verdieping van het ventilatiegebouw (9de verdieping). Er is sprake van een betonconstructie met bakstenen tussenwanden.

Rechts: een van de stalen trappen, voorzien van stalen buisleuiningen. Deze leuning hebben een opvallend feloranje kleur.

Links: bedieningsgang op de onderste verdieping van het ventilatiegebouw (8ste verdieping). Links is de buitenwand herkenbaar, een staalconstructie met geïsoleerde stalen damwandprofielen.

Rechts: detail van de betonconstructie met (geprefabriceerde) leidingdoorvoeren.

Links: bedieningsgang op de bovenste verdieping. Links is een stalen vakwerkwand zichtbaar, voorzien van luiken. Deze luiken geven toegang tot de luchtinlaat van de overkragende dakopbouw.

Midden en rechts: overzichten van de overkragende luchtinlaat.

De stalen bovenbouw van de overkragende luchtinlaat van de ventilatie-opbouw, bestaande uit een staalskelet met een buitenbekleding van damwandprofielen.

Dakopbouw van trappenhuis en liftmachinekamer, bestaande uit een betonconstructie en prefab gevelplaten.

5. Conclusie

5.1. Samenvatting bouwgeschiedenis

Na de Tweede Wereldoorlog voldeden de gebouwen op het fabrieksterrein Strijp S niet meer aan de eisen des tijds. Niet alleen waren de gebouwen verouderd, maar ook veel te klein voor de sterk toegenomen productie en vooral ook de steeds meer diverse productieprocessen voor nieuwe producten. Gaandeweg werden steeds meer productie uitgeplaatst naar andere fabriekscomplexen. Veel van de gebouwen op Strijp S kregen kantoorfuncties. In de jaren zeventig besloot Philips tot een grondige sanering van het complex, waarbij het zuidoostelijk deel werd heringericht voor de nieuwe Hoofdindustriegroepen Audio en Video, die in twee stappen waren afgesplitst van de oorspronkelijke Hoofdindustriegroep Apparaten.

De sanering van het zuidoostelijke gebied werd ingezet met de bouw van een nieuw hoofdkantoor, gebouw SFF (1973-1975). De keuze voor een hoogbouw maakte het mogelijk om het omliggende terrein – na sloop van enige verouderde gebouwen – in te richten tot parkeerplaats. De aanwezigheid van parkeerplaatsen was een levensvoorwaarde in het voortbestaan van deze Philipsvestiging. Werknemers kwamen niet meer per bus, maar met eigen auto's. De voltooiing van dit kantoorgebouw maakte het mogelijk om de gebouwen in de Hoge Rug te renoveren en herin te richten voor andere functies. De sloop van de glasfabriek en bijgebouwen maakte plaats voor nog twee andere hoogbouwen van de HIG's Audio en Video, namelijk de gebouwen SFH en SFJ.

Voor de bouw van gebouw SFJ – sinds circa 2004 bekend onder de naam Videogebouw – moest de tweede fabriekshal van het glasgebouw (1917-'18) wijken. Het gebouw is ontworpen door het Architecten- en Ingenieursbureau van Philips, bijgestaan door architectenburo Bakker en Bakker BV uit Amsterdam. Bakker en Bakker BV hebben vermoedelijk vooral getekend voor de architectuur.

5.2. Betekenis van gebouw SFJ als onderdeel van Strijp S

Op basis van dit onderzoek heeft een cultuurhistorische waardestelling van gebouw SFJ als onderdeel van het fabrieksterrein Strijp S plaatsgevonden.

Cultuurhistorische betekenis: bedrijfsgeschiedenis

Het gebouw is tot stand gekomen als onderdeel van de sanering en herinrichting van het zuidoostelijk deel van Strijp S voor de Hoofdindustriegroepen Audio en Video (HIG's Audio en Video). Het is een zeer kenmerkend en beeldbepalend gebouw uit deze periode, zowel door zijn samenhang met de gebouwen SFH (Microlab) en SFF (hoofdgebouw) als door de opvallende architectuur met prefab-gevelelementen. Met de keuze voor deze architectuur onderstreepten de HIG's Audio en Video hun eigen betekenis en het nieuwe elan op het terrein, gerelateerd aan de nieuwe en vernieuwde producten.

De keuze voor hoogbouw past in het tijdsbeeld, tevens past hij in een nieuwe opzet van industrieterreinen. Op maaiveld konden ruime parkeervoorzieningen worden toegevoegd, onder meer ter plaatse van het gesloopte gebouw SL uit de Hoge Rug (circa 1990). Werknemers kwamen vanaf de jaren zestig niet meer met de bus, maar gaandeweg steeds vaker met de eigen auto. Beschikbaarheid van parkeerplaatsen was een voorwaarde voor het aantrekken en vasthouden van werknemers.

Stedenbouwkundige betekenis

Het fabrieksterrein van Strijp S heeft een overwegend orthogonale verkaveling, die in de lengterichting werd benadrukt door de hoogbouwen van de ‘Hoge Rug’ aan de Torenallee, de ‘industrie-boulevard’ (gebouwen SDM, SBP, SAN, SK en voorheen ook SL).¹⁹ Gebouw SFJ is geheel ingepast in deze orthogonale structuur – overigens als directe opvolger van (een restant van) de glasfabriek.

Het gebouw vormt tevens een ensemble met de andere hoge nieuwe gebouwen van de HIG's Audio en Video, de gebouwen SFF en SFH. De samenhang met deze gebouwen bestaat voornamelijk uit de samenhangende positionering in het zuidoostelijk deel van Strijp S, de bouwhoogte, de architectuur en het materiaalgebruik. Daarnaast wordt de samenhang onderstreept door toepassing van opvallende feloranje accentkleuren voor onder meer de luifels, dakopbouwen en loopbruggen. Deze feloranje kleur komt ook terug in het interieur, onder meer in de trappenhuisen

Gebouw SFJ is bovendien ingepast in de ‘industrieboulevard’ van de gebouwen aan de Torenallee, de ‘Hoge Rug’ en het kopgebouw van de glasfabriek (gebouw SWA). Omdat van het gebouw feitelijk te hoog was voor een goede inpassing heeft de architect een geraffineerde bajonetvormige verschuiving in de bouwmassa geïntroduceerd, hetgeen de mogelijkheid gaf om het voorste gedeelte aan de Torenallee te verlagen tot zes bouwlagen. Daarmee sluit het gebouw veel logischer aan op de (toenmalig) bestaande bebouwing aan de Torenallee.

Architectuurhistorische betekenis

Gebouw SFJ is ontworpen door het Architecten- en Ingenieursbureau van Philips, bijgestaan door architectenburo Bakker en Bakker BV uit Amsterdam. Het bureau van Bakker en Bakker BV heeft vooral bijgedragen in de architectuur.

Het gebouw is uitgevoerd in een moderne functionalistische architectuur, die in zijn vorm en opzet aansluit op de functionalistische architectuur van de gebouwen aan de Hoge Rug en in zijn materiaalgebruik met prefab uitgewassen gevelelementen op de brutalistische architectuur van het hoofdgebouw SFF.

Gebouw SFJ heeft in zijn hoofopzet een zeer functioneel karakter. Alle bouwlagen hebben een gelijke indeling met laboratoria aan de noordzijde (geringere zonbelasting) en kantoren aan de zuidzijde (minder gevoelig voor zoninstraling). Deze kantoren worden ontsloten door langgerekte gangen. De hoofdentree en verticale ontsluiting in de vorm van liften (en een trappenhuis) bevinden zich in het midden van het gebouw, de noodtrappenhuisen op de beide kopeinden. Het gebouw is doorspekt met leidingkokers en de grote verdiepingshoogte maakt verdeling van de leidingen boven de verlaagde plafonds eenvoudig. Inblaasopeningen en lichtarmaturen zijn samengevoegd.

Met een aantal architectonische ingrepen het gebouw is het gebouw geleed en verbijzonderd, mede in aansluiting op de omliggende gebouwen. Belangrijkste ingreep was de bajonetvormige verschuiving in de bouwmassa en plattegrond, waarmee de centrale ruimten op de verdiepingen meer betekenis kregen (koffie- en zithoekjes). De liften en toiletten zijn op logische wijze ingepast bij deze sprong. De noordgevel aan de Torenallee is geleed door de sprong in combinatie met de gedeeltelijke verlaging, voor de zuidgevel is

¹⁹ RCE monumentenregister, nr. 519771.

vooral gebruik gemaakt van de positie van de trappenhuizen. Het strikt horizontale karakter van het gebouw wordt onderbroken door de sprong (bajonet) en de verticale accenten van de trappenhuizen, onder meer bestaande uit sleufvensters en (hoek)-puien over volle hoogte van het gebouw. De gevelhoge pui naast het hoofdtrappenhuis in de zuidgevel verbijzondert de koffiehoeekjes op de verdiepingen. Het hoofdtrappenhuis heeft bovendien een plastische beëindiging door hoogteverschillen, afschuiningen en overstek. De sleufvensters in de noodtrappenhuizen worden bovendien gebruikt om de aansluitingen van de zuidgevel op de beide kopgevels 'los te houden'.

De gevels zijn bekleed met prefab-betonelementen. In combinatie met de aaneengesloten vensterreeksen per verdieping benadrukken deze de horizontale geleding. De scherpe afschuiningen onder de vensters verscherpen de horizontaliteit. De verticale gevelelementen tussen de vensters – conform het constructie-stramien van het gebouw – zorgen voor accenten, vooral door de rechte aansluitingen op de onderliggende borstweringen. Noemenswaard is ook het verschil in uitstraling van de noord- en zuidgevel, waarbij de plaatsing van tussenkolommen aan de zuidzijde de kleinere ruimten aan die zijde van het gebouw benadrukt (kantoren).

De begane grond is uitgevoerd als een basement door de gevels hier iets terug te leggen. Hier zijn puien tussen de kolommen van de hoofdconstructie geplaatst. De kantine is als bijzondere functie benadrukt door de puien gesegmenteerd tussen de kolommen uit te bouwen, hetgeen overigens zeer kenmerkend is voor deze architectuur en de architectuurperiode.

Constructie

Het gebouw SFH heeft een voor deze periode gebruikelijke betonconstructie, namelijk monoliete paddestoelvloeren met vlakke kolomplaten. Deze uitvoering van paddestoelvloeren is kenmerkend voor de bouwperiode. Het gebouw is opgezet op een stramienmaat van 7,5 x 7,5 meter. Deze maatvoering is overal in terug te herkennen, namelijk in de geleding van de bouwmassa, de plaatsing van de dakopbouw, de geleding van de gevels en de plaatsing en maatvoering van de prefab gevelelementen. Alleen de trappenhuizen vallen buiten het stramien.

Indeling en interieur

De belangrijkste interieurwaarden van gebouw SFJ bevinden zich in de trappenhuizen met de betonnen bordestrappen, die een zeer ruimtelijk karakter hebben door toepassing van doorlopende, hoge hoekpuien en sleufvensters. Om het effect van de hoekpuien in de noodtrappenhuizen te maximaliseren, hebben de overstekken van de vloeren hier dunne stalen kolommen. De open schalmgaten benadrukken de hoogte. Ze geven ook ruimte aan de expressieve, uitkragende leuningen. Feloranje is gebruik als accentkleur.

De verdere indeling en afwerking van de verdiepingen hebben vooral een tamelijk eenvoudig en functioneel karakter. Toch is aandacht hiervoor op zijn plaats, enerzijds vanwege de gaafheid/ relatieve compleetheid in zijn oorspronkelijke opzet en anderzijds vanwege de toegepaste kleuraccenten in met name de gangen. Ook zijn relaties met de gevelarchitectuur te onderkennen.

De indeling is nog grotendeels oorspronkelijk, uitgezonderd de vijfde verdieping. De oorspronkelijke indeling met grote zalen of laboratoria aan de noordzijde en kantoren aan de zuidzijde is afleesbaar in de gevelbehandeling, vooral in de maatvoering van de vensters. De

kantoren worden ontsloten door de bajonetvormige gangen, waarvan het beloop de geleiding van de hoofdbouwmassa volgt. In de gevels zijn kleinere vensters toegepast. De verbreding van de gang in het midden van elke verdieping tot een koffie- en zithoekje wordt weerspiegeld door de verticale vensterstrook in de zuidgevel, één van de architectonische middelen waarmee het hoofdtrappenhuis zich in deze gevel manifesteert. De kern van liften en toiletten heeft vooral een logistieke betekenis. De noodtrappenhuizen sluiten aan op de gangen en de balkons in de kopgevels.

Ook veel elementen van de interieur-afwerking zijn origineel. Dat geldt voor de linoleumvloeren met de bijbehorende ‘matjes’ als accent voor de deuropeningen (verschillende kleurnuances), de betegelde wanden in de voorruimten van de liften, de ziende wanden van schoon betonsteen (overige wanden van porisosteent) en de aluminium lamellenplafonds in de gangen. Noemenswaard zijn ook de kleuraccenten op de wanden, deuren en vloeren, voornamelijk in geel en rood. De paarse kleur lijkt steeds een latere aanpassing. Veel van de koffiehoeekjes hebben nog hun oorspronkelijke muurtjes en verlaagde plafond-eilanden. Opvallend zijn verder nog de oorspronkelijke convectorverwarmingen in de gangen, die in positie en kleur sterk opvallen.

De interieur-afwerking van de laboratoria (met bijbehorende voorruimten) was eenvoudig en functioneel. Opvallend zijn de verlaagde systeemplafonds met geïntegreerde lichtbakken en ventilatievoorzieningen, die bijdroegen aan de gelijkmatige licht- en luchtomstandigheden bij alle experimenten en proefopstellingen.

De kantine moet de meest opvallende ruimte in het gebouw zijn geweest, getuige de resten van de originele interieur-afwerkingen en de aanwijzingen voor de scherpe en uitgesproken kleurstelling (met onder meer gele radiatoren). De verbouwingen hebben het bijzondere karakter sterk verminderd.

5.3. Samenvatting van de voornaamste cultuurhistorische waarden

De voornaamste waarden van gebouw SFJ liggen in de bouwmassa en architectuur, waarmee het gebouw enerzijds onderdeel is van de nieuwe (eigenzinnige) invullingen van Strijp S door de HIG's Audio en Video in de periode 1970-1982 en anderzijds zorgvuldig is ingepast in de bestaande structuur en bebouwing van Strijp S.

Verder zijn architectuur, indeling en interieur-afwerking verregaand origineel.

Algemene waarden

- het gebouw SFJ is onderdeel van de sanering en vernieuwingen op Strijp S in de jaren zeventig en tachtig, passend bij de vestiging van het hoofdkantoor van de nieuwe HIG's Audio en Video. De omliggende parkeerplaatsen (met infrastructuur) en plantsoenen zijn onderdeel van het ontwerp.

Stedebouwkundige waarden

- Gebouw SFJ is onderdeel van het ensemble van nieuwe gebouwen op Strijp S, de gebouwen SFF, SFH en SFJ (HIG's Audio en Video).
- de geraffineerde stedebouwkundige inpassing in de 'industrieboulevard' van de Hoge Rug uit voornamelijk de jaren twintig (Torenallee) door een onder meer bajonetvormige verschuiving in de bouwmassa en de gedeeltelijke verlaging van het gebouw aan de Torenallee.
- de loopbruggen tussen de gebouwen SFJ, SWA en SFH, die de relaties tussen deze fabrieksgebouwen onderstreept. Deze loopbruggen hadden oorspronkelijk een oranje accentkleur.

Architectuurhistorische waarden

- de zorgvuldige functionalistische architectuur door het architectenburo Bakker en Bakker BV, die zeer kenmerkend is voor de bouwperiode en zich voegt naar de bestaande bebouwing aan de Hoge Rug ('de industrie-boulevard').
- de kenmerkende gevelbeplating van prefab uitgewassen beton-elementen, waarmee aansluiting is gezocht op de nieuwe gebouwen van HIG's Audio en Video op Strijp S.
- het terugliggende basement – waarbij puien en erker tussen de kolommen van de hoofddraagstructuur zijn geplaatst.
- de trappenhuizen als verticale, architectonische accenten in de zuidgevel.
- de toepassing van accentkleuren.
- de afleesbaarheid van het gebouw in zijn relaties tussen de indeling/ interieur en exterieur.
- de ruimtelijke kwaliteit van de trappenhuizen in relatie met de gevelarchitectuur.
- de oorspronkelijke indeling en interieur-afwerking van de verdiepingen, vooral de gangen, lifthallen en koffiehokjes. Hier is zelf de oorspronkelijke kleurafwerking behouden, gecombineerd met kleuraccenten.

6. Gebruikte literatuur en bronnen

Literatuur

- J. Bedaf en B. den Braber, 'Oudenbosch in 1970', in: *Jaarboek Heemkundige Kring Broeder Christoffor 2000*, pag. 70-103.
- Bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve, *Eindhoven, Strijp S Gebouw SK, bouwhistorische opname*, Utrecht 2008 (rapport)
- J. Feith (red), *Nederland's grootste bedrijven vanuit de lucht*, Amsterdam 1925
- A. Hermens, *Luchtaanvallen op Eindhoven en Philips 1940-1945*, Eindhoven 2002
- Van der Hoeve & Kamphuis, bouwhistorici (D.B.M. Hermans), *De 'Lichttoren te Eindhoven, Mathildelaan 1 Eindhoven* (bouwhistorische verkenning), Delft 2000
- N. van Onna, *Complex Strijp S/T/R, impressies van een industrielandchap*, Veldhoven 2002
- SOBE (stichting onderzoek bedrijfstak electrotechniek), *Philips Wereldwijd, een overzicht van de internationale produktiestructuur van de N.V. Philips*, Eindhoven 1977

Archieven

- Gemeente Eindhoven, bouwdossiers SFJ 1979_0345, SFJ- 2009
- Philips Company Archive – Philipskoerier, 17 december 1972 en 15 mei 1972
- Regionaal Archief Dordrecht, nummer 1332: Architecten- en Ingenieursbureau A. Bakker en ir. Henk Bakker en zijn rechtsvoorgangers
- Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (RHCE): Gemeentebestuur Strijp, 1811-1920, 15424_1919 (Uitbreiding witglasfabriek 1917)

Internetbronnen

- <https://www.agc-glass.eu/nl/>
- <https://archieff.amsterdam/inventarissen/details/1571>
- <https://www.emporis.com/companies/109069/architecten-en-ingenieursbureau-bakker-en-bakker-amsterdam-netherlands/2>.
- <https://indebuurt.nl/eindhoven/>
- <https://www.montana-cans.blog/back-to-my-roots-by-markus-genesius-wow123/>
- <https://office-s.nl/>
- RCE-monumentenregister
- <https://nimh-beeldbank.defensie.nl/>
- <https://studio040.nl/nieuws/>
- www.topotijdreis.nl
- <https://nl.wikipedia.org/>

